

**LA TOPONÍMIA
DE LA SELVA DE MAR**

Per JAUME QUINTANA I LLAUNETA

INTRODUCCIÓ

En el moment de presentar aquest treball, em plau donar les gràcies a tots els qui m'han donat la informació que em mancava.

M'he servit del llibre «El Valle de Matta», escrit a Puerto Rico l'any 1913, del qual n'és autor Antoni Cortada, fill de La Selva de Mar, incansable investigador de la nostra història local, i al qual hem de retre homenatge de gratitud, perquè gràcies a haver-me estat facilitada aquesta obra pel seu nebot, Enric Cortada, he pogut treure'n dades molt explícites referents a la Torre-Capella de Sant Sebastià, al Cementiri, a l'Església, al Camp de l'Obra, i detalls molt valuosos.

De l'«Arquitectura Medieval de l'Empordà», del que n'és autor Joan Badia i Homs, que m'honora amb la seva amistat, n'he obtingut precioses informacions, sobretot pel que fa referència a les dades més reculades sobre l'edificació dels nostres monuments arquitectònics.

He recordat també moltes coses de les que la meva mare i el meu oncle Simó m'explicaven del passat remot del poble, que ells tenien ben guardades a la memòria per haver-les après dels vells, que igualment les aprenqueren dels seus antecessors, i per això les he descrites.

En Pepet Tecla, home d'una memòria formidable, no és cansava mai de contestar les meves preguntes, i em traspassava històries i llegendes molt interessants, com per exemple, el que dic sobre els Coralls i la muntanya del Dijous amb les passejades dels Monjos del Monestir de Sant Pere de Rodes pels seus cims.

En Maurici Roig m'ha contat les activitats culturals del «Circo Amigo», i de la vida agitada del descobridor de minerals, el seu cosí Joan Roig. Tant l'amic Joan Purcallas, propietari del Mas de l'Estela, com els amics Josep Callis, Quim Ventós i Benet Cervera, que són coneixedors del terme per haver-lo recorregut pam a pam a la recerca de la peça de caça cobejada, han estat també molt explícits.

He consultat així mateix a molta altra gent, podia dir que gairebé tot el poble, i tothom m'ha referit el que sabia.

Els dono, doncs, les gràcies per la seva col·laboració, i a ells i a tots els que estimem el poble dedico aquest senzill treball.

REFERENT A LA HISTÒRIA

El meu desig hauria estat d'incloure en la toponímia de La Selva de Mar la història detallada dels seus orígens. Malauradament no puc fer-ho per manca de dades concretes, però així i tot algunes se'n poden donar.

Que aquesta contrada era ja habitada al començament de l'Edat dels Metalls ho demostren els dolmens que, en gran quantitat, s'hi conserven. També n'és una prova la cova «dels encantats» situada sobre el «Salt de la Gorga», ara terme d'El Port de la Selva, que en ser descoberta, fa una cinquantena d'anys, s'hi trobà ceràmica i restes d'objectes d'ús divers pertanyents a l'Edat de Bronze i la del Ferro. Possiblement foren utilitzats per la primitiva població d'aquest país.

Igualment és possible que aquest indret fos un dels primers que tingués contactes amb les cultures clàssiques, gregues i romanes, a la mediterrània. ¿El Monestir de Sant Pere de Rodes fou construït sobre les runes del temple de Venus Pirinaica? Encara que s'ha dit molt, és impossible dilucidar-ho.

L'existència de coves, naturals o bé excavades, en el lloc anomenat «Les Cavorques», a pocs quilòmetres del poble, sobre la carretera d'El Port de la Selva a Cadaqués, que de segur foren habitades durant l'Edat Mitjana, (com també és possible que ho fossin a l'Edat Antiga), és igualment una prova palpable del pas de l'home per aquestes rodalies molts centenars d'anys enrera. ¿Aquells primitius pobladors se n'anaren o, en part, restaren ací? ¿Foren els que, transcorreguts els segles, començaren a edificar d'un costat o de l'altre i arrelaren al país? ¿Vingueren algunes famílies fugint de la persecussió moresca, tal com algun cronista suposa, i s'establiren en aquestes valls selvàtiques i al mateix temps acollidores? Uns o altres haurien d'ésser els primers pobladors de La Selva de Mar si bé haurem de deixar l'enigma per resoldre.

No obstant crec que és possible, pel que seguidament exposaré, que a finals del segle sisè ja hi hagués, almenys, un petit nucli de població en aquestes contrades.

Jeroni Pujades en la seva «Crònica Universal de Catalunya» escrita en el segle XVII, i en els capítols referents al Monestir de Sant Pere de Rodes, transcriu del llibre de l'Orde de Sant Benet que diu que hi ha a la Biblioteca del Monestir, el i el per què, l'any 603, desembarcaren en un lloc d'Armen Rode, o sigui la costa dels environs del Cenobi, els tres frares que portaven de Roma aquelles santes relíquies de les quals tant s'ha parlat. Ho sintetitzarem: Els frares arribaren en una nau empesa pel mal temps i a la bona de Déu. Estigueren tres dies sense desembarcar. Quan ho feren fou per

escollir el lloc adequat per a dipositar-hi les relíquies i després se n'entornaren. Al cap d'uniques setmanes revingueren amb el propòsit de tornar-les a Roma, o bé de, (textualment), *mostrar-les a la gent del país per tal que poguessin venerar-les*.

La intenció d'aquells bons frares a fer venerar les Santes relíquies a la gent d'ací, ens indueix a suposar que l'any 603 aquests entorns eren habitats.

Gràcies a l'existència d'Esglésies i Capelles, també tenim una bona font d'informació, car és natural que a l'entorn seu s'hi trobessin els nuclis de població que les edificaren i les mantingueren. Les primeres dades certes les trobem a la «Marca Hispànica» que transcriu una acta de donació de propietats feta pel Comte Gaufred al Monestir de Sant Pere de Rodes. Així sabem que l'any 974, (vegeu la nota, dins la topinímia, sobre la Torre-Capella de Sant Sebastià), ja existia l'Església de Sant Esteve a la Vall de Subiradells, que més endavant s'anomenà la Vall de Sant Esteve de Mata, on avui és emplaçada l'actual Vila de la Selva de Mar. Això evidencia, com dèiem abans, l'existència, almenys, de cases disseminades en els seus volts.

La tradició ens diu que, remòtament, el nostre poble estava situat més amunt del lloc actual, o sigui, als entorns de Sant Sebastià. Cosa que podem donar per certa donada la gran quantitat de trossos de ceràmica antiga, de teules, i d'àmfores que encara avui troben els llauradors a les finques veïnes de la capella, escalonades de parets de pedra seca, gruixudes, i algunes de tres metres d'alçada, sobretot a les vinyes de les Planes; pedra que no pot provenir d'altre lloc que d'allí mateix per l'enderrocament dels habitacles primitius de l'indret. En una d'aquestes grans parets s'hi veu ben marcat el que fou l'entrada del que tant podria ésser una casa com una muralla.

Més endavant, la població aniria creixent, sens dubte, i suposem que ja formava un gran nucli l'any 1397, (ho veureu també en la mateixa nota de Sant Sebastià), quan els veïns de La Selva demanen permís a l'Abat de Sant Pere de Rodes per a fortificar la capella, car així, diuen, podran defensar-se dels atacs de la pirateria.

I fou, segons sembla, durant aquest llarg període de perills externs, que no minvà fins la total extinció de corsaris i pirates, quan començaren a construir algunes cases en el lloc on actualment és el poble, per considerar-lo més amagat i lluny del mar. La placa de marbre que hi ha a can Felip, del 1214, n'és testimoni.

Però tot hi haver trobat l'amagatall, i en previsió del risc indicat, es construïren les quatre torres de defensa que encara avui sortosament podem admirar.

Desaparegut el risc d'incursions estranyes, els autòctons pogueren dedicar-se amb tota tranquil·litat al treball de la terra,

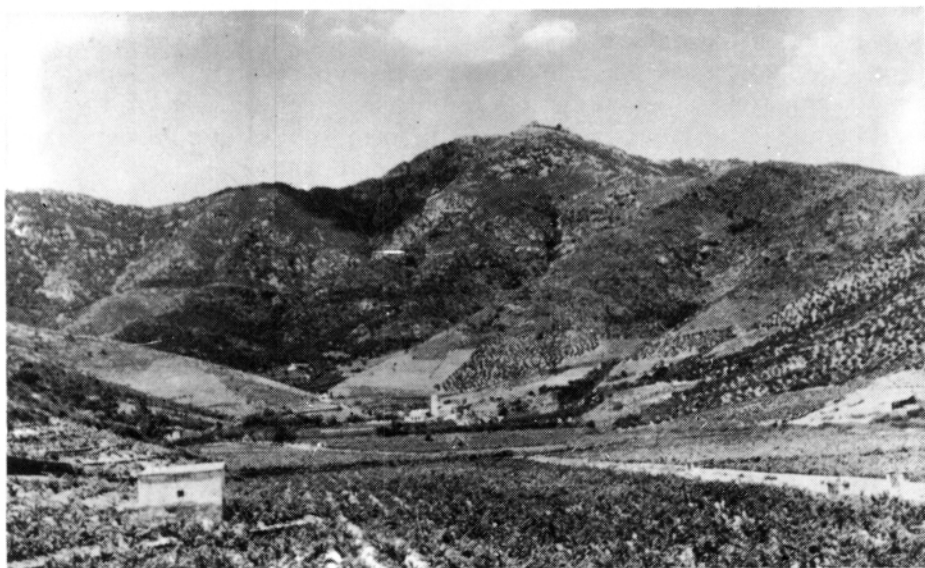
consolidaren les construccions realitzades i les ampliaren fins assolir el nucli de cases amb les places i els carrers corresponents que finalment conformarien el poble a la faïçó que desitjaven.

Així, doncs, i a les darreries del segle XVI, s'edificà l'Església parroquial al bell mig del poble, dedicada a Sant Esteve que de temps immemorial, com hem vist, és el Sant Patró de La Selva. D'aquella època es conserven, en el poc que resta dels arxius parroquials, actes de naixement que comencen l'any 1565, si bé no precisen si els primers inscrits foren batejats a l'antiga Capella o a la nova Església.

A partir d'aquí no disposem de més documentació, i això vol dir que solament per algunes de les descripcions fetes, d'històries i llegendes, de cases i de llocs d'anomenada, m'he pogut atendre a les explicacions rebudes o llegides dels vells que, com esmento sovint, ens ho han anat trametent de generació en generació.

El desgavell de la guerra civil s'infiltrà de tal manera a La Selva de Mar que en foren víctimes tant els arxius municipals com els particulars perquè ho arrasà tot. Per això ens ha deixat gairebé a les fosques sobre el passat del nostre poble amb tot el que té de gloriós i d'espinos.

De la història més recent, viscuda pels de la meva generació, potser un altre dia en faré algun relat.

Panoràmica de la Selva de Mar

EL NUCLI DE POBLACIÓ

1 - LA SELVA DE MAR

La Vila de La Selva de Mar, a la Comarca de l'Alt Empordà, és a les vessants sud-orientals de la Serra de Verdera, enclotada en una vall que envolten les muntanyes del Dijous, el Mirall, el Coll de Sant Genís, i la ja esmentada de Verdera coronada pel Castell de Sant Salvador que assoleix els 686 metres d'altitud.

El seu terme té 7'08 quilòmetres quadrats.

El terreny, ara, és cobert per matollars, alguns boscos d'alzines, de surers i de pins, com també d'oliverars i de vinyes disperses.

L'agricultura, (cereals, vinya, i oliveres, i la pesca), foren des del temps més remot, el principal mitjà de vida dels seus pobladors. Però, amb la segregació del municipi d'El Port de la Selva, duta a terme l'any 1787, l'ingrés dels productes marítims fou nul.

Restà, doncs, solament l'agricultura com a ocupació principal dels veïns, però també aquesta minvà en gran manera amb la invasió de la filloxera, l'any 1879, plaga que va matar tota la vinya. Refeta, en part, amb noves plantacions, passà una tongada de bones anyades que reviscolà la contrada.

Més endavant, a causa de les calamitats de la guerra civil i post-guerra, com també de la fredorada que va matar totes les oliveres l'any 1956, i de l'expansió turística que ha fet més profitosa l'ocupació de la gent en aquest ram, l'agricultura ha descendit a un nivell tan baix que difícilment podrà recuperar-se'n.

La població, l'any 1800 era de set-cents habitants; l'any 1900 d'uns cinc-cents cinquanta; el 1930 tres-cents trenta; el 1960 de dos-cents vint; el 1970 de cent-noranta, i actualment, (1982), s'ha arribat a la baixa xifra de cent-cinquanta, aproximadament.

Plànol del terme municipal.

LÍMITS DEL TERME MUNICIPAL

2 - Per tal de descriure els límits del terme hem pensat de fer-ho de la manera següent: Imaginem-nos que tenim l'agilitat necessària per a recorre'l ràpidament en tota la seva extensió, ens posem a caminar enfilant-nos per la Costa de la Rajoleria, i així seguim un bon tros del vell camí de Sant Pere de Rodes fins que arribem al bell cim de la muntanya del Dijous, (357 metres d'alçada). Aleshores continuem envers el Serrat de la Guerra, i un cop l'hem traspassat anem pujant per la carena de Sant Pere. Trobem el Coll del Bosc, i ens dirigim vers el punt més alt de la muntanya de Verdera, o Sant Salvador, (686 metres). Sabem per tradició que el pic de Sant Salvador és el punt límit dels termes municipals d'El Port de la Selva, Palau-saverdera i La Selva de Mar, però com que no és acceptat així per tothom, i no volem promoure conflictes, deixem de banda el castell i prosseguim pel Coll de les Palomeres fins trobar el pic de Querals, (659 metres), i el Pla d'Està. Seguim enllà, pel Coll de la Cova del Cortalà, deixant a la nostra esquerra el Coll de Sant Genís que es troba plenament dintre el terme, i arribem a Puig Xequera, (500 metres). Des d'ací prosseguim per la cimaleda del Serrat de can Berta i donem un cop d'ull a Puig Grau, enclavat dins del terme; immediatament davallam pel Rec dels Colomers, el curs del qual marca el límit del terme d'aquest costat amb el d'El Port de la Selva fins a la seva desembocadura a la Riera de Rubiés. Reprenem dret al Camp d'Esports de Mont-Roses, i passem pel seu centre. Després de travessar una feixa que manté tres figueres ufanoses, enfilem cap el Coll de la Torre. Baixem des d'allí per la Roqueta, i essent a la Vall de La Selva anem en línia recta a retrobar la Costa de la Rajoleria, que ha estat el punt de partida del nostre viatge imaginari.

POBLES VEÏNS

Els pobles veïns de La Selva de Mar són: El Port de la Selva, La Vall de Santa Creu, Palau-saverdera i Roses.

3 - El Port de la Selva

A una distància aproximada de dos quilòmetres, és el més proper.

Poble de tradició marinera, a desgrat de l'efervescència turística, a sabut conservar gran part de la seva primitiva estructura. Els carrerons empedrats i la resplendor de les seves cases blanques en són una mostra.

4 - La Vall de Santa Creu

Es troba a l'altre costat de la muntanya del Dijous, en una vall situada dessora el Monestir de Sant Pere de Rodes.

Poble en decadència que es veié obligat a agregar-se a El Port de la Selva. Avui sols és habitat per turistes i gent que va a passar-hi els caps de setmana.

5 - Palau Saverdera

Situat a l'altre costat de la muntanya de Verdera, o de Sant Salvador.

Poble agrícola que es dedica especialment al conreu de vinyes i oliveres.

6 - Roses

El més distanciat del límit termenal.

S'ha engrandit enormement a causa del turisme.

L'agricultura ha quedat endarrerida, però la pesca segueix a bon ritme, fins a tal punt, que és considerada, encara, una de les principals fonts de riquesa del poble.

Carrer de Baix. Nota nº 8

CARRERS I PLACES

7 - Carrer Doctor Joaquim Almeda

Va de la Paret Nova fins al Coll del Molí.

*«Es prova d'agraïment
a un home bo i eminent».*

8 - Carrer de Baix

Comença prop de la Riera, en el lloc que aquesta deixa el poble, i segueix tota la part baixa fins trobar el carrer de l'Hospital.

*«De Baix, se'n diu el carrer
que el vent escombra primer».*

9 - Pujada del Camí Vell

Va des del carrer de Baix, a l'altura de can Campmany, fins al d'El Port de la Selva.

*«Hi ha qui troba la pujada,
pels seus anys, massa pesada».*

10 - Plaça del Camp de l'Obra.

Al centre del poble.

Hi ha l'Església Parroquial i la Casa de la Vila.

Fa moltes centúries que aquesta plaça s'anomena del Camp de l'Obra. (Vegeu la nota que parla dels llocs d'anomenada dins del poble).

*«El Camp de l'Obra, gran plaça,
passat i present enllaça».*

11 - Carrer dels Cantengalls.

Surt del Camp de l'Obra, travessa el carrer de Baix i acaba davant per davant de les roques dels Cantengalls.

*«Maleïa el cant del gall
que tornava tard del ball».*

12 - Carrer de la Coma.

Surt del Pont del Corder i acaba al Rec de la Coma, després de vorejar els horts de sobre la Bassa del Molí.

*«Rec enllà del vell carrer
dorm la coma del terrer».*

13 - Plaça de la Constitució.

Queda dessota el carrer de Dalt, entre el començament del carrer de Sant Esteve, la Foradada i un cantó sense nom, que va dret al Pont del Corder. Segons el criteri d'alguns vells, la Constitució que commemora la plaça és la que fou projectada l'any 1873 que, com se sap, no veié la llum a causa del cop d'estat del general Pavia. Aquest parer es fonamenta en el ben demostrat pensament humanista i progressista dels capdavanter del poble d'aquella època.

Enllà del temps en aquesta plaça s'hi disputava el joc de la pilota a la pala, en les tardes festives. Les partides, jugades amb zel i bon braç, eren celebrades al final amb llargues xerricades de porró que pagava l'equip que perdia.

*«La Plaça Constitució
ens recorda un temps millor».*

14 - Carrer de Dalt

Va des del d'El Port de la Selva, fins al carrer del Doctor Joaquim Almeda.

*«Per la pujada que té
el topònim li escau bé».*

15 - Carrer d'El Port de la Selva

És el primer entrant al poble per la carretera. És molt curt.

*«És per on s'entra, lleuger,
per anar fins al darrer».*

16 - Carrer de la Font

Va del Pont del Corder a la Font dels Lledoners, tot vorejant la riera.

*«Rasa el carrer de la Font
la vella arcada d'un pont».*

17 - Carrer de la Font Mollor

Antigament formava part del veïnat de Sant Sebastià. Va del Pont del Corder fins als anomenats camins de Sant Pere de Rodes, Sant Sebastià i Cementiri i al de desota el marge que voreja la riera.

*«A l'estiu la Font Mollor
no escatima la frescor».*

18 - Cantó de la Font Santa

Comença al Camp de l'Obra i després de travessar el carrer de Baix s'acaba enfront de la Font Santa, a la riera.

*«No sabem de sant o santa,
però el raig de l'aigua canta».*

19 - La Foradada

Cantó que ostenta un vell i bonic empedrat i que va de la Plaça de la Constitució fins al carrer de Dalt.

*«El Cantó la Foradada
té empedrat d'anomenada».*

20 - Carrer de l'Hospital

Va del carrer de Baix, al Pont del Corder, on enllaça amb el carrer de la Font.

El topònim d'aquest carrer data de més de tres-cents anys, i es refereix a l'Hospital que s'hi construí durant el temps que La Selva de Mar visqué més esplendorosament.

Algun cronista atribueix la fundació de l'Hospital a les tropes franceses que l'any 1645 installaren la seva caserna general al poble, amb el fi de preparar un possible atac a Roses. Hi ha vells, però, que diuen, per referències que tenen d'altres vells, que el cap de les tropes ja trobà l'edifici construït i funcionant. Ara bé, que l'ampliés i el modificqués en previsió d'una eventual necessitat dels seus soldats, és també possible.

Sigui com sigui, l'Hospital fou un lloc d'acolliment i de bon tracte per als malalts del poble durant més de dues centúries.

De l'estructura exterior de l'edifici, (l'interior és enderrocat), solament n'han quedat les obertures del portal i de les finestres que són de marbre del país, i que segons ens han confirmat, són les mateixes que hi ha col·locades a la façana de can Maranges.

*«En un temps fou l'Hospital
de més fama comarcal».*

21 - Carrer de Llevant

Va del carrer de Baix fins al de sant Pere.

*«Flors al carrer de Llevant
i banderes flamejant».*

22 - Pujada dels Miralls

Comença al carrer de Dalt i s'enfila per la muntanya anomenada del Mirall.

*«La Pujada dels Miralls
és claferta de bordalls».*

23 - Carrer del Pont

Aquest carrer, va del de l'Hospital fins a la Coma, passant per damunt del Pont del Molí, o d'en Gerombi, i del desfet desguàs del Molí d'en Cervera.

*«Un carrer, molt curt i estret,
que a la Coma va de dret».*

24 - El Puig

Carreró magníficament empedrat que s'enfila des del carrer de la Font fins al carrer de Dalt.

*«De pujar el Cantó del Puig
la gent vella se'n defuig».*

25 - Carrer de Sant Esteve

Va de la Plaça de la Constitució a un costat de la del Camp de l'obra fina al carrer de l'Hospital.

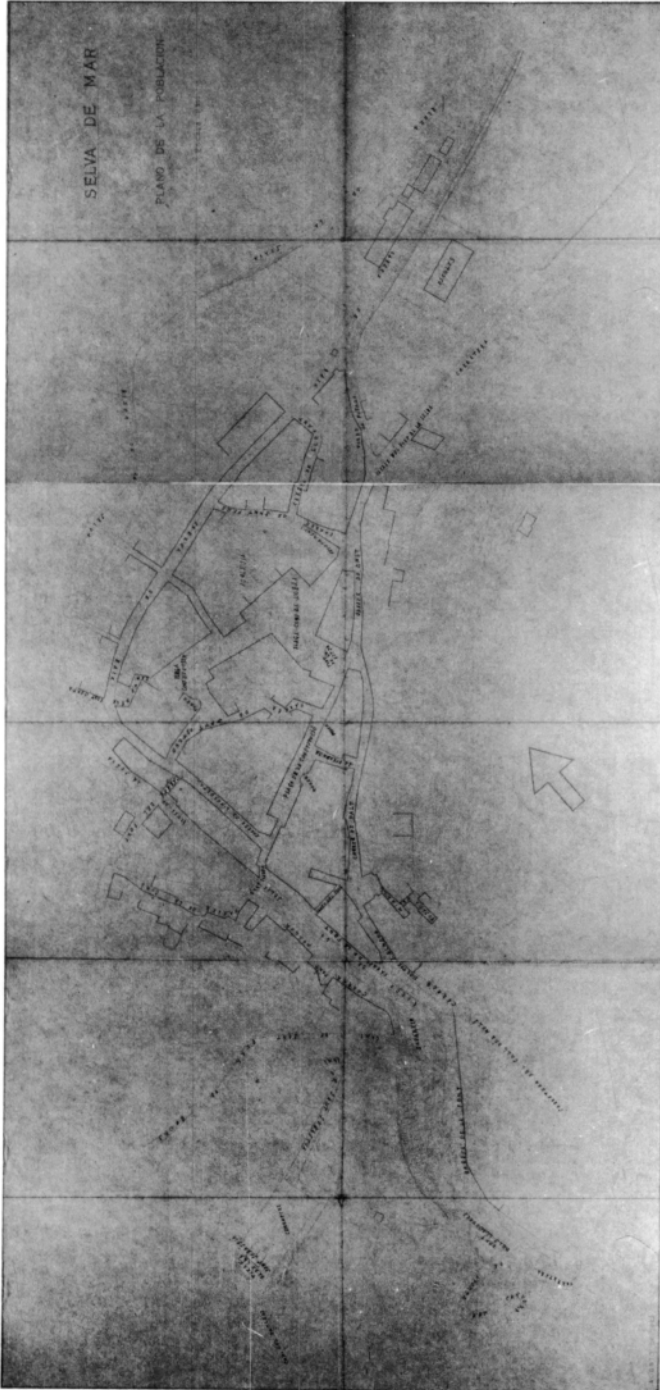
*«El carrer de Sant Esteve
de la Mata féu la lleva».*

26 - Carrer de Sant Pere

Va de l'entrada del Camp de l'Obra al carrer de Baix.

És dedicat a Sant Pere de Rodes.

*«D'ací els monjos de Sant Pere
també omplien llur pastera».*

Plánol de la Vila.

CASES DE MÉS ANOMENADA

27 - Ca l'Almeda

Tenen el casal, amb l'edifici del celler al davant, al final del carrer que porta el seu nom.

Els Almedes, en el passat, foren benefactors de La Selva de Mar. A la casa que tenen al nostre poble nasqué, l'any 1844, el qui més endavant havia d'ésser un gran jurista, catedràtic de Dret romà, degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona, i president de l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona, Doctor Joaquim Almeda i Roig.

A finals del segle passat i a principis del present tota la família solia passar llagues temporades ací. La seva casa era sempre plena d'anant i vinents. Tenien una gran estima a la gent del poble i de la mateixa manera eren correspostos. Aquesta estima la demostrà el Doctor Joaquim Almeda oferint-nos un mestre d'escola que ensenyava gratuïtament a tothom, i que durant molts anys beneficià en gran manera tota la mainada, i també als més grans, que anàvem a les aules. Obra tan benefactora ha obtingut l'agraïment de les generacions de joves que hem passat per aquella escola. Sobre el concepte d'agraïment que ens mereix el Doctor Joaquim Almeda, crec necessari fer-ne una mica d'història: El Consistori que regia el poble l'any 1908 va voler demostrar-li la seva consideració dedicant-li la plaça principal de La Selva, o sigui la del «Camp de l'Obra». Això fet, es va encetar una polèmica entre la població en la qual van intervenir-hi molts fills del poble que residien fora, (un d'ells Antoni Cortada, que vivia a Puerto Rico, i que esmento en altres punts d'aquest treball), sobre si era adequat o no substituir l'antiga denominació de la plaça per tal de dedicar-la al senyor Almeda. Aquesta polèmica ha arribat fins als nostres dies. Cal remarcar, però, que les desavinences sorgides no han estat mai ocasionades per desatenció al doctor, sinó pel fet de considerar que el topònim «Camp de l'Obra», (vegeu la nota sobre la Plaça), va tan profundament lligat a la tradició local, que seria un oblit imperdonable a l'esforç d'aquella honesta i bona gent, canviar el nom que primitivament van donar a la plaça.

Actualment creiem haver solucionat racionalment el conflicte donant el nom del Doctor Joaquim Almeda al carrer que va des de la Paret Nova fins al Coll del Molí que, com hem dit abans, és on està emplaçada la seva casa, i deixar el nom de «Camp de l'Obra» a la plaça que tradicionalment s'anomena així.

Per acabar, direm que els hereters de ca l'Almeda són propietaris de vinyes i olivars que atenen molt bé els seus masovers, perquè ells ja no viuen al poble.

28 - Cals Avis

Al carrer de la Font Mollor.

Als baixos de la casa hi ha instal·lat un petit Museu d'eines de treball; velles eines de pesca i de camp junt a alguns quadres formats amb closques de petxines representant cases i flors. Hi ha també cartells amb versos allusius a les colleccions, el primer dels quals diu:

*Eines velles al detall
sense preu.
Gran honor fan al treball,
cam veieu.*

Com que el propietari de cals Avis és l'autor del present treball, no volia esmentar-la per modèstia. Si ho fa és perquè molts amics li han dit que el Museu s'ho mereix, i per tant, que sense complexes calia ressenyar-ho.

29 - Can Bosc

Al carrer de la Font.

Casa renovada i engrandida pel seu hereter, Esteve Felip, fill del poble, fa uns trenta-cinc anys.

Fou un lloc molt freqüentat per la joventut d'aquell temps.

També cal esmentar les activitats dutes a terme pel senyor Esteve Felip durant una llarga temporada, com per exemple, l'organització de festes majors, col·laboració en la reconstrucció de l'església parroquial, i donar feina a molts treballadors de la terra.

Avui els seus descendents passen moltes temporades al poble.

30 - Can Campmany

La trobem situada a l'entrada del poble pel camí vell, i és possible que sigui una de les cases més antigues de La Selva de Mar.

Una obertura molt ampla d'arcada molt alta, actualment cega, però ben senyalada a la paret de més grans dimensions de la casa, els vells diuen que era tan alta per tal que l'amo pogués entrar-hi sense necessitat de descavalcar. L'any 1866 encara hi havia una farmàcia.

Avui és deshabitada i en estat ruïnós.

31 - Can Cervera

La casa pairal dels Cervera és situada al carrer de dalt. La seva nissaga, arrelada al poble des de moltes centúries, és propietària de vinyes i oliveres, i de boscos curulls d'alzines sureres. Les finques són conreuades per ells mateixos i per un masover.

La major part del temps viuen al poble.

Un fet històric ocorregut a can Cervera durant la guerra dels carlins és digne de ser relatat pel seu dramatisme: Un home del poble,

de mala reputació, que era gandul i cerca-raons, i que sempre discrepava de tot i de tothom, un dia tingué una violent disputa amb l'hereu Cervera, amb el qual era cosí. Com que aquest l'humilià amb raons prou contundents, es veié obligat a partir lluny. Abans, però, s'acomiadà de la gent que omplia el Camp de l'Obra, dient-los: Me'n vaig, però us asseguro que tots us recordareu de mi. Jo em venjaré!

Efectivament, així intentà de fer-ho. Allistat a les tropes carlines amb el nom d'«El Corderet», i capitanejant un grup força nombrós, una nit va encerclar el poble. En córrer la veu que els carlins atacaven, tota la gent es tancà a casa amb pany i clau. Vanitós com era, «El Corderet», va dir als seus que de moment no fessin res, que ell tot sol aniria a matar en Cervera i després ho saquejarien tot. Temeràriament, doncs, penetrà a la casa objecte dels seus propòsits criminals, i plantant-se al mig de la cuina que es trobava enfront del menjador on sopava tota la família, encanonant-la digué: l'hora t'ha arribat, hereu orgullós, perquè vinc a matar-te. Esplaiant-se en la venjança esperà un moment a disparar, i quan volgué fer-ho l'arma s'encasquellà i les bales no sortiren. En Cervera, que no havia perdut la serenitat, ja estrenyia el seu trabuc entre les mans, i en un càlcul ràpid s'adonà que si les seves bales no fallaven a causa de la paret que havien de rasar, tenia la possibilitat d'encertar-lo. Afinà, doncs, la punteria i accionà el disparador. Dues bales penetraren de ple en el cos d'«El Corderet», el qual, ensangonat i vençut sortí tambalejant-se. Un cop fora digué als seus: «Minyons, campí qui pugui, que jo sóc home mort!» Efectivament, arribat que fou al carrer de la Font, caigué a la riera i allí va morir. I encara un fet insòlit; en caure, l'arma es disparà i les bales s'encastaren a la paret de la riera.

Amb la mort del seu capitost, tots els carlins fugiren del poble i arreu revingué la tranquil·litat.

32 - Ca l'Elvira

Es troba al començament del carrer de l'Hospital.

En l'edifici on abans hi havia hagut el «casino Republicà Federal», de molts anys ençà hi ha la fonda que habitualment s'anomena «Ca l'Elvira». Aquesta casa, posseeix una bella sala d'embigat de fusta. La petita porta d'entrada té un arc format amb dovelles, i una arquivolta romànica procedent de Sant Pere de Rodes. Són decorades amb quatre boles mitges esferes en relleu, de les quals surten una mena de cintes o tiges enllaçades com les pedres que es veuen al portal de can Vives. Aquestes pedres daten del segle XII.

33 - Can Felip

Al Camp de l'Obra.

Aquesta casa també pot considerar-se una de les primeres que

es construïren al poble. Fundem les nostres raons en l'existència, als baixos de la casa, de la planta d'una torre rectangular que per dintre amida tres metres per quatre. Els murs són aproximadament d'un metre d'espessor i tallats ran la volta del primer pis. També cal dir que hem tingut a les mans una placa de marbre blanc que data del 1214, i que estava encastada a la part interior de la llinda de la casa.

Actualment can Felip és una fonda.

Són també propietaris de vinyes i olivars que es porten ells mateixos.

34 - Can Garcés

Es troba al carrer del doctor Joaquim Almeda.

El poeta Tomàs Garcés, des de la seva joventut que ha estat un enamorat del nostre poble i dels seus entorns, i ha descrit en molts poemes, les meravelles del paisatge selvatà.

Es féu reconstruir una casa molt vella, amb pedra seca, que ara és voltada de jardí, i és on, junt amb la família, passa llargues temporades des de fa molt temps.

Tomàs Garcés en un dels seus esplèndits poemes, canta així el nostre paisatge:

*Les vores del camí, quina florida!
El cant del rossinyol ens acompanya.
I l'argelaga escampadissa pinta
de groc els rocs ombrius de la muntanya.
Un fil d'aigua s'adorm a la riera.
La granota, feliç, rauca tossuda.
El món és un roser que s'esbadella.
Però el bosc ens envia, d'amagat, un lament;
el cucut va dient-nos, i no es cansa,
que el temps s'escola inexorablement.*

35 - Can Maranges

A la Plaça de la Constitució.

És molt interessant la façana d'aquesta casa. Fa uns quants anys s'hi col·locaren unes obertures de marbre que podrien datar del segle XVI. La que més atrau és la portalada, car al centre de la llinda s'hi veu un emblema en relleu que ostenta una creu patriarcal de dos braços emmarcada amb les lletres S.E. Aquestes obertures, de marbre del país, estigueren desmuntades durant molts anys en el pati de la casa. Això vol dir que procedien d'u altre lloc, i per tant eren un enigma.

Hem consultat l'actual propietari, senyor Brusés, el qual ens ha assegurat que provenien de l'enderroc de l'antic Hospital, que foren adquirides legalment pel seu pare, i que són del mateix estil, com ja hem comprovat, de les que hi havia a la portalada de l'església parroquial abans de ser destruïda.

Els amos de can Maranges són propietaris de vinyes, boscos i olivars. Viuen al poble gairebé sempre.

36 - Can Purcallas

Casa situada a la Plaça de la Constitució.

Són propietaris de vinyes i olivars que treballen els masovers.

37 - Can Rebès

Aquesta casa està situada a l'entrada del poble.

Abans eren gran propietaris d'olivars, però ja fa anys que se n'anaren de La Selva.

38 - Can Rubiés

La seva casa pairal, (l'edifici encara existeix), estava emplaçada al Camp de l'Obra.

Eren propietaris de vinyes i, sobretot, d'olivars.

Fa uns quants anys que també partiren del poble.

39 - La Casa de la Vila

La casa de la Vila, o Ajuntament, està emplaçada al Camp de l'Obra. És el primer edifici que es troba a la banda dreta entrant a la Plaça.

Molts anys enrera, potser fa un segle, la planta baixa servia d'Ajuntament, i el primer pis, que era l'únic, d'escola Municipal.

Traslladada l'escola al nou edifici construït per aquest fi durant la Segona República, ocupà el seu lloc l'Ajuntament, restant els baixos com a magatzem.

Però l'edifici arribà en tan mal estat de conservació que fa poc s'hagué de prendre la decisió d'enderrocar-lo i construir-lo de nou. Això assolit, ara el poble disposa d'un flamant edifici de tres plantes que, a més de les dependències necessàries a la casa de la Vila, enclou el consultori mèdic.

40 - Can Vives

És una casa molt gran emplaçada entre el Camp de l'Obra, el carrer de Baix i el de Sant Esteve. Té adossada la Torre que tant s'anomena del Camp de l'Obra com d'en Vives.

A la paret que dona al Camp de l'Obra hi ha un portal de marbre esculpit en un típic romànic del segle XII, i que probablement procedeix del Monestir de Sant Pere de Rodes. A la façana meridional hi ha una galeria d'arcades.

Són propietaris de vinyes i olivars conreuats per masovers.

Al poble solament hi passen temporades.

ELS MASOS

41 - Mas d'en Batlle

És enclavat a Sant Romà i a un quilòmetre, aproximadament, del poble, pel Coll del Molí envers el Solà.

Abans disposava en propietat de vinyes, olivars i horts. Avui és força abandonat. Sols resta un pastor que hi tanca el seu ramat de cabres. Treuen l'aigua de la font que hi ha dins d'un hort ombrejat de tarongers. Porta el nom de Batlle perquè, segons es diu, antigament n'havia estat l'amo un home que era batlle de La Selva.

42 - El Mas de l'Estela

Està situat a Sant Romà i a dos quilòmetres del poble, aproximadament, pel Coll del Molí envers el Quiendalt.

És voltat de vinyes i olivars, i també d'algun bosc de diferents arbres esclarissats.

És un mas d'una originalitat atraient pel seu contingut, tan exterior com interior, i la seva contemplació promou tot seguit la curiositat i admiració del visitant o vianant.

El que més destaca és la part vella, construïda uns quants segles enrera i que ara és mig caiguda. Les finestres que donen a un gran pati, són bellament emmarcades en pedra del país. Les voltes i arcades dels baixos del corral, també són fetes de pedra, i magnífiques. Hi ha un form de coure rajola dintre el pati que es conserva força bé. Adossat a la casa que és habitable hi ha un colomar en forma de cloquer. Al costat d'una finestra hi havia hagut antigament una campana anunciadora de les hores de treball i de repòs.

De l'altra banda de l'era hi ha una construcció molt antiga que s'anomena «La Cabanya» per haver-hi viscut en temps llunyà el pastor amb la seva família.

Els amos del mas no hi viuen, però hi van diàriament per tenir cura dels conreus.

Treuen l'aigua d'un pou de darrera la casa.

43 - Mas La Fàbrega

Mig quilòmetre abans d'arribar al poble per la carretera i a mà esquerra trobeu el mas. És envoltat de vinyes, d'algun olivar i d'una horta-jardí.

Una casa vella que hi ha prop de l'era, avui modificada, antigament servia de paller.

La propietat és conreuada pels arrendataris.

Abans, el pou de l'horta els fornïa l'aigua que necessitaven pel consum diari.

La casa, ben conservada, és habitada pels seus propietaris.

44 - Mas d'en Felip

A Mont-roses.

És envoltat d'olivars i vinyes ben conreuades.

Per l'estructura de les parets del darrera sembla que sigui construïda sobre l'enderroc d'un altre edifici.

No hi viu ningú des de fa molts anys.

Tan sols serveix d'aixopluc i per a guardar-hi les eines de treball.

45 - Mas de l'Horta d'en Cervera.

Queda dos quilòmetres amunt del poble més enllà de la Font dels Lledoners, a la falda de la muntanya de Verdera, o Sant Salvador, i al mig de la seva propietat.

És deshabitat però ben conservat pel fet de servir d'alberg i també perquè hi guarden les eines de treball.

L'Horta, al seu davant, rep l'aigua que la rega d'un safareig molt gran on arriba canalitzada des de la Cruïlla dels Tres Pedregats.

TRULLS D'OLI

Abans era tan abundosa la producció d'olives en el nostre terme, que fins a la tercera dècada del segle present varen funcionar molts trulls particulars. Crec interessant fer-ne una relació.

46 - Trull del Mas d'en Batlle

Dintre del mas. Actualment inservible.

47 - Trull d'en Bosc

Al carrer dels Cantengalls.

Fou construït per en Rubiés després d'haver enderrocat el que tenia al carrer de Baix. És hidràulic. Adquirit per en Bosc, és l'únic que de tant en tant funciona.

48 - Trull d'en Campmany

Entrant al carrer de Baix. Actualment és ruïnós.

49 - Trull d'en Cercera

Es troba a la part de darrera de la seva casa, del carrer de Dalt. És enderrocat.

- 50 - Trull del Mas de l'Estela
Emplaçat dintre el mas. En resta molt poca cosa.
- 51 - Trull d'en Meranges
Al carrer de la Font Mollor. Actualment transformat en garatge.
- 52 - Trull d'en Nan
Al capdamunt del carrer de l'Hospital. Serveix de paller.
- 53 - Trull de la Parissa
Al carrer de Baix. Enderrocat.
- 54 - Trull del Pastor
Al carrer de Baix. Extingit.
- 55 - Trull d'en Purcallas
Al carrer de la Font Mollor, tocant el d'en Maranges. Solament resten les velles arcades que cobreixen el que foren les basses.
- 56 - Trull d'en Rubiés
Al carrer de Baix. Inutilitzat.
- 57 - Trull d'en Vives
Als baixos de la fonda de Ca l'Elvira, que donen al carrer de Baix. No s'utilitza.

LES ERES

Encara que ací la producció de cereals fos magre, algunes eres per batres eren necessàries, i per això les esmentem.

- 58 - Era d'en Cervera
Al darrera de la casa pairal. Ja no s'utilitza.
- 59 - Era del Mas d'en Batlle
Tocant el mas. Inutilitzada.
- 60 - Era del Mas de l'Estela
Entre el mas i la cabanya.
També en diuen l'«Era vella» d'un tros de terra, (pla de vinya), que hi ha sobre el rec, vora del mas. No n'utilitzen cap.

- 61 - Era de La Fabrega
Estava emplaçada al costat del mas.
- 62 - Era d'en Vives
A cinquanta metres del poble, tocant la carretera i en un camp.
Avui és vinya i tot l'entorn és conegut per l'«Era».

ELS CORRALS

Fins avui sempre hi havia hagut ramats de cabres i d'ovelles que tancaven als corral·ls que esmento a continuació.

- 63 - Corral del Mas d'en Batlle
Als baixos del mas. És l'únic on es tanca bestiar.
- 64 - Corral del Mas de l'Estela
Als baixos del mas, vora el celler. Avui és buit.
- 65 - Corral de l'Horta d'en Cervera
Dessota la casa habitable.
És desocupat.
- 66 - Corral del Molí d'en Cervera
Dessota la casa que albergava el moliner. Havia servit també, anys enrera, d'escorxadador.
Avui és buit de tot.

Porxos del Trull d'en Purcalles. Nota nº 55

ELS INDRETS D'ANOMENADA DINS DEL POBLE

67 - La Bassa del Moli

Situada entre el pont del Corder, el Pont del Moli, o d'en Gerombi, i dessota els horts del Moli.

Era la bassa que recollia l'aigua de la Riera uns vint-i-cinc metres amunt, per un canal que passa dessota una part del carrer Font Mollor, per fer anar el Moli d'en Cervera.

També de la Bassa del Moli es pouava aigua per a regar els tres horts que hi ha en el planell de sobre, del costat del carrer de la Coma.

68 - El Camp de l'Obra

El Camp de l'Obra és el topònim conegut d'ençà de moltes centúries que s'ha donat a la Plaça principal del poble, situada en el seu centre. Així mateix és el del carrer que anava des de la Casa de la Vila fins aquesta Plaça. Aquest carrer, en la seva bifurcació amb la Plaça, tenia el pas tan estret, que un carro carregat d'userda, o de garbes de blat, tocava a cada costat a causa del cementiri vell que allí acabava en punta.

Quan esclatà la guerra civil, s'intensificà l'activitat dels camions de transport i el pas encara resultava més estret. Per aquest motiu, l'any 197, es retallà el cementiri, però tot i això encara quedava ben marcada la diferència entre el carrer i la plaça.

Després de la reconstrucció de l'església, destruïda a les acaballes de la guerra, aquesta quedà reduïda a tres quartes parts, i com també li llevaren, arran de façana, el lloc que ocupaven els dos espais dedicats a cementiri, (n'hi havia un a cada costat de la parròquia), el carrer de l'Obra esdevingué molt més ampla i així pogué configurar-se la gran plaça que avui tenim al centre de la Vila.

A finals de la primera dècada del segle present, la dedicaren al fill predilecte del poble, Doctor Joaquim Almeda. Més endavant li canviaren el nom tres o quatre vegades, i actualment torna a ésser la Plaça del Camp de l'Obra. Confiam que sigui per sempre.

L'origen del «Camp de l'Obra», segons ens conten els vells, que ho saben perquè s'ha tramès de generació en generació, ve de quan aquest lloc servia de dipòsit de l'obra que es necessitava per a construir l'Església Parroquial, sobretot de la pedra, matèria principal de la construcció d'aquell temps. Expliquen que la gent, voluntàriament, o bé obligada, cada dia, en arribar del conreu de les finques situades per les muntanyes dels environs, on tanta abundor hi ha de roca ferma, tothom portava una pedra, o més, d'una, dintre el cabàs, i la dipositava al mig de la plaça, i així es mantenia el pilot d'on anaven tirant els constructors de l'edifici. Que l'Església fou començada fa

uns quatre-cents anys no crec que se'n pugui dubtar, i tampoc que aquella gent humil que no tenia gaires més mitjans de transport que les seves espatlles col·laborés en l'edificació de la manera que s'explica.

69 - La Torre del camp de l'Obra, o d'en Vives

S'alça a la cantonada del Camp de l'Obra i el carrer de Sant Esteve.

És una torre cilíndrica d'uns tretze metres d'alçada. Posseeix espitlleres rectangulars, i al costat de ponent hi té un matacà.

És una de les quatre torres, junt amb la de la Plaça, (o d'en Birba), la d'en Picó i la d'en Vergés, que servien de defensa al poble i que, pel seu estil poden datar del segle XVI. La tradició popular ens les presenta com a «torres de moros», (o sigui, que dona entendre que foren construïdes per a defensar-se dels moros), cosa que no concorda amb l'acabament de la reconquesta a Catalunya que data del s. XIII i potser encara de molt abans, a les nostres contrades.

70 - El Pont del Corder

Comunica el carrer de la Font amb el de la Coma i amb el de la Font Mollor.

La volta és feta de pedres sense polir. Probablement té moltes centúries. Com que l'aiguat de Sant Lluç, de l'any 1876, el mig-partí, fou reconstruït i aixemplant de quatre pams. La dimensió de l'aixamplament es nota molt bé. (Versió del meu avi «Licu» que aleshores tenia disset anys. La guardo, escrita en català, i la tinc arxivada).

71 - Les Escoles Municipals

Aquestes escoles foren construïdes durant la segona República.

Emplaçades a l'entrada del poble, a la banda dreta, representaven durant molts anys l'exponent cultural més important de la població, cosa que honora el Consistori d'aquella època, regit pel batlle Antoni Climent, car no escatimà esforços per tal d'aconseguir la seva construcció.

La disminució de la població unida a certs imponderables, ha fet que, en els moments actuals, les seves aules hagin quedat buides i silencioses.

72 - L'Església Parroquial

És emplaçada al Camp de l'Obra.

Abans de la guerra civil era una església d'estil popular concebuda amb grandiositat, de factura molt notable.

La seva edificació, possiblement es començà a finals del segle XVI, (la llinda de marbre d'un gran armari que hi ha dintre de la

Sagristia data de l'any 1605), i podia ésser comparada, sense desmerèixer, a una petita catedral.

«El seu altar major, d'estil barroc, era considerat com un dels més valuosos en el seu gènere. Al costat esquerre de la nau, a una certa alçària, hi havia instal·lat un orgue magnífic, que amb la seva música solemne donava relleu a les festivitats religioses que hom celebrava al temple. A la façana del soberg edifici quatre columnes de marbre, dues a cada costat, enquadraven una porta ferrissa, endinsats a la qual uns claus molt grossos, distribuïts enginyosament, dibuixaven arabescs amb tota gràcia. Damunt la porta, una capella minúscula de forma triangular, servia per a preservar un Sant Esteve de marbre, (com sabem, aquest sant és el Patró de La Selva des del temps més remot)», de «Vides ignorades», de Simó Llauneta.

Afegim-hi que a mitja alçada de l'edifici, hi havia un finestral en forma de O amb vidres de colors, i dessota la primera teulada tres obertures, anomenades els «tres finestrons», des d'on en dies de mal temps els membres del somatent local tiraven trets amb l'intent, no sempre reeixit, de trencar la gropada. El cloquer, cobert amb teules verdes, ostentava tres magnífiques campanes, la grossa, la mitjana i la petita. Sobre el teulat, que acabava amb punta, hi havia un altra campana, que era la del rellotge. Aquest rellotge, d'engranatge excepcional, se li donava corda amb una maneta per a remuntar els grossos pilons que tenia; així es mantenia la força dels martells que ritmicament copejaven la campana, la qual amb la seva veu sonora harmonitzava el trescar dels selvatans. I al bell cim un penell de ferro, en forma de bandera, giravoltava a l'impuls del vent per indicar-nos del costat que aquest bufava.

També hi havia un altre rellotge, però de sol, a la façana de l'edifici, a mitja altura, dessota el campanar.

L'edifici era fortificat; a la paret superior dels murs hi podem veure encara, moltes espitlleres petites, fetes de rajols.

A un costat de la Plaça hi havia una creu de marbre blanc d'uns tres metres d'alçada que, segons sembla, procedia de Sant Pere de Rodes.

Aquesta gran obra d'art fou destruïda durant la guerra civil. D'antuvi cremaren les imatges, i després els altars i tot el que quedava.

A la retirada, i com que servia de dipòsit d'armament, els soldats volaren l'edifici amb dinamita.

Pogueren salvar-se tots els objectes de culte, calzes, custòdies, creus, etc... També es pogué conservar un voluminós canelobre de vidre d'un cert valor artístic, que torna a ser penjat al mateix lloc, així com una imatge molt vella de fusta policromada que representa un cardenal que porta una església sota el braç. Igualment va salvar-se la

pila baptismal que actualment hi ha a l'interior d'una capella i que probablement data del segle XIV; tallada en pedra calcària és decorada amb frisos en relleu on alternen rosetes i altres motius desiguals. És magnífica. La barraca de ferro forjat emplaçada a l'altar major és la mateixa que hi havia, així com també la reixa de forja que tanca el baptisteri, la qual abans formava part d'un altre altar.

Acabada la guerra civil l'església fou reconstruïda restant-li, però, uns quants metres del sector de migdia, a nivell del tram de l'altar que havia quedat dempeus. Actualment, tant en la seva estructura exterior com en la composició interior, sense ésser com abans, no deixa de ser admirable.

73 - La Fàbrica

És al carrer de Dalt

Edifici adossat a can Cervera construït especialment per a la fabricació d'aiguarent. Fa uns cent anys que la fàbrica fou desmantellada.

Avui serveix de garatge i de magatzem particular.

74 - La Font els Lledoners

Situada al capdamunt del poble.

S'anomena la Font dels Lledoners pels arbres d'aquesta espècia que abans hi havia. Els tres de sobre la font eren centenaris, potser millenaris, i tenien una soca tan gruixuda que no podien abraçar-la tres homes junts. No pogueren, però, resistir la persistent tramuntana que assotà el país el setembre de l'any 1931, i a la matinada del dia onze els selvatans tinguérem la pena de veurén dos a terra destroçats, i l'altre esbrancat, el qual també al cap de poc temps caigué.

La llenya posada a subhasta valgué cent vint-i-cinc pessetes.

Encara queda un lledoner enfront la font, però no tan vell ni de la talla dels desapareguts.

Avui ocupen el lloc dels vells lledoners tres plàtans corpulents que tenen una alçària de més de vint metres. Dessota els seus brancatge ombriu hom troba la cobejada frescor en els estius calorosos. Tenen més de quaranta anys.

Referent a l'aigua, nascuda de dues deus inesgotables, és molt fresca a l'estiu i tèbia a l'hivern.

Un adagi popular diu:

*De la Font dels Lledoners
el record no es fon mai més!*

75 - La Casa de les Lloses

És una de les darreres del carrer Pujada dels Miralls.

L'anomenen així per la coberta de lloses negres que tenia, molt rara en el poble, on generalment tots els edificis són coberts amb teules roges.

La popularitat que durant molts anys ha tingut és a causa de la mainada que sovint s'hi aplagava per a jugar-hi a cuit-amagar.

Avui, reconstruïda pel seu propietari, Jordi Garcés, que ha tingut cura de conservar la vella estructura, torna a fer el seu goig.

76 - El Camí de dessota el Marge

És un camí estret, situat dessota un gran marge, que surt del carrer de la Font Mollor i passant darrera del Safareig mena, o menava, a la Font dels Lledoners.

Vora el camí, prop la Riera, hi havia unes basses per amagar-hi calç, utilitzades comunament pels veïns. Encara es veuen restes d'alguna d'elles. Recordem que quan érem menuts i anàvem a la font per omplir una cantiret d'aigua, els vells que trobàvem ens deien: «Passeu per sota el marge que així el sol no us tocarà».

77 - El Molí d'en Cervera

Es troba junt a la Bassa del Molí. Té l'entrada pel carrer del Pont.

És un molí de moldre blat, molt antic. Fa uns cent anys que no funciona.

Solament resten les moles i és mig enderrocat.

78 - La Font Mollor

Aquesta font, és emplaçada en el lloc que remòtament s'anomenava Veïnat de Sant Sebastià i que avui és el carrer que porta el mateix topònim.

És un indret on abunda l'aigua, (a cada casa hi ha un pou); és de creure que el nom que té prové de molt moll.

Fou engrandida fa uns cent anys gràcies a una nova mina. Actualment és un pou cobert que ostenta una arcada de pedra, Pot pouar-se l'aigua per mitjà d'una corriola.

És possible que sigui la font més antiga del poble.

79 - El Pont del Molí, o d'en Gerombí

Igualment vell i de les mateixes característiques que el del Corder. S'escau a la mateixa Riera, uns trenta metres més avall.

El travessa el carrer del Pont.

80 - La Paret Nova

Paret alta, de contenció del carrer de Dalt en la seva bifurcació amb el de la Font.

L'aiguat de Sant Lluç de l'any 1876, se l'emportà en part, i des que la referen s'anomena així.

81 - La Torre d'en Picó

Es troba a l'entrada del poble, prop de çan Campmany.

De planta rectangular té vuit metres d'alçada. Dels sengles matacàs que tenia encara s'en conserva un en relatiu bon estat. Molt atropellada pels embats del temps, actualment el seu estat és desastrós. (Sembla que el seu propietari, Salvador Casanovas, té el propòsit de restaurar-la).

És de suposar que fou construïda amb l'objectiu de defensar l'accés al poble pel camí vell.

82 - La Font de la Pitja

Es troba en un espai escalonat, al mig del poble, de cara l'església, i rep l'aigua canalitzada de la Font dels Lledoners.

Se'n diu de la Pitja per la primera aixeta que hi hagué, la qual s'havia de pitjar per tal que ragés.

Ha estat de molta in: «Passeu per sota el marge que així el sol no us tocarà».

83 - La Torre de la Plaça, o d'en Birbe.

S'escau a la Plaça de la Constitució.

Torre cilíndrica d'uns tretze metres d'alçada. Posseeix espitlles rectangulars apaisades. L'aparell és semblant a la Torre del Camp de l'Obra. Durant molt temps romangué ruïnosa fins que fou reconstruïda, fa uns anys pel seu nou propietari, Salvador Casanovas.

84 - La Riera de La Selvà

La Riera neix d'entre les roques esbardellades de dessota el Pla d'Està, i va creixent per un costat gràcies a la confluència dels recs del Gorgs, Quiendalt i Solà, fins que en arribar a la Font dels Lledoners troba el ram d'aigua del rec Furriols que baixa del Gatiens i els seus contorns, travessa el poble, i a l'altura del Pont del Molí se li afegix encara el rec de la Coma i un poc més avall, el rec de les Mates, el qual en rep del de Picalordi, i absorbeix els regarols que baixen de la

mntanya del Dijous, de la Muntanya del Mirall, i dels del costat del Ginjols que s'escorren a la Vall de La Selva. La Riera desguassa a la badia d'El Port de la Selva.

Tot això passa en temps de pluges. Després minva lentament fins que n'arriben de noves.

85 - El Safareig

Safareig públic enclavat a la part ampla de la Riera, prop de la Font dels Lledoners.

Fou construït l'any 1926 essent alcalde Pere Coromines.

De gran utilitat, ha estat sempre agraïda i lloada la seva construcció. Va costar, segons acta, 847'90 pessetes.

86 - La Font Santa

S'escau a la Riera, dessota un marge, al costat el carrer de Baix.

Hi havia una imatge, (no sabem de quin sant o santa).

Les rierades molt sovint l'han enterrada, però anys enrera beviem del seu raig.

87 - La Torre d'en Vergés

S'alça a l'entrada de la Plaça de la Constitució.

De planta rectangular, té una alçada aproximada de deu metres.

Durant la restauració d'un casa, es descobriren els fonaments d'aquesta torre. Ha calgut imaginació per tal d'alçar-la similar a la que fou en la seva època. Això ho han assolit els seus propietaris, Jordi i Ramon Macià, i ara, junt amb la casa, és de molt bon veure.

El Pont del Corder. Nota nº 70

LES MUNTANYES

88 - La Baga

S'anomena la Baga tot el serrat del Solà.

Al seu vessant nord hi ha boscos de surers i alzines que s'estenen fins les Planes, prop l'Horta d'en Cervera, i més amunt de les Mines, fins els Tres Pedregats.

89 - Turó d'en Batlle

Resta arrapat a la muntanya de Verdera, o de Sant Salvador, del costat sud del Mas d'en Batlle. És ple de brucs i de tota mena de mates salvatges, de dalt a baix i de cada costat.

Recentment s'hi han descobert les restes d'un Casal molt antic.

90 - Serrat de can Berta

Queda a l'altre costat del Coll de Sant Genís i limita amb el terme de Roses. El pic més alt assoleix els 350 metres.

És un tros de muntanyes gairebé erm, amb algun arbre mig destrossat que s'alça ací i allà.

91 - El Campanar

Pic muntanyós amb punt rodó de 228 metres d'alçada que s'eleva al costat sud-est de la muntanya del Mirall.

Terreny emboscats per tota mena de mates salvatges.

92 - Muntanya del Dijous

Queda a la dreta de la carretera per entrar al poble i és a recés de tramuntana. S'alça 357 metres sobre el nivell del mar. Es puja al seu cim per la Costa de la Rajoleria la qual a mitja muntanya enllaça amb el camí del Monestir de Sant Pere de Rodes que surt de l'Arola, terme d'El Port de la Selva.

Des dels seus peus fins al cimadal és curulla d'oliveres que avui són conreuades en una cinquena part. En el temps que la població es dedicava més a l'agricultura, d'aquesta muntanya se'n collien uns quants centenars de semals d'olives que treien oli del millor.

Per tradició, sabem que el seu topònim deriva del fet següent: Diuen que els monjos de Sant Pere de Rodes tenien solament una tarda de festa cada setmana, i que la celebraven el dijous. Sobre d'aquesta muntanya hi ha una gran esplanada que no s'escau gaire lluny del Monestir. A més, d'allà estant es pot contemplar la panoràmica blavosa que s'estén des dels confins del golf de Lleó fins el Cap de Creus i mar endins. Coneixent la vocació contemplativa d'aquella gent, no és d'estranyar que escollissin per a llur esbarjo

aquelles altures. Així cada dijous, els monjos s'esplaiaven pels cims d'aquesta muntanya que per tal motiu s'anomena del Dijous.

Un vell ens digué que la festa dels frares servia de calendari als nostres avant-passats, que així que veien moviment dalt de la muntanya sabien que era dijous.

93 - Pla d'Està

Situat a la Serralada de Verdera, entre Querolbs i el Coll de Sant Genís.

Les vacades que pasturen lliures per les muntanyes fan l'abeurada en unes abundants basses d'aigua, que neix i es manté al Pla d'Està.

94 - Serrat de la Glòria

Té una alçada màxima de 250 metres.

Va del costat sud de la muntanya del Mirall al Campanar i arriba fins el Coll de Sant Genís.

Esventagada pel ponent solament s'hi aguanten alguns arbres centenaris.

95 - Puig Grau

És el punt més alt (350 metres), que s'eleva del costat del terme que limita amb els de Roses i d'El Port de la Selva.

Sols hi ha boscos salvatges.

96 - Serrat de la Guerra

Collada formada per la depressió de la muntanya del Dijous i l'elevació de la de Sant Pere.

Sols hi ha boscos baixos.

S'hi forma el rec de Picalordi.

97 - Muntanya del Mirall

S'alça al costat dret del poble i enfronta amb el mar.

Arranca de darrera les cases del carrer de dalt fins assolir l'alçada de 272 metres.

Es citada en el document de donació del Comte Gaufred al Monestir de sant Pere de Rodes.

Abans hi havia vinyes i olivars de dalt a baix i de cada costat. Avui tan sols alguns baixos segueixen conreuats.

La llegenda diu que s'anomena del Mirall pel fet que els monjos de Sant Pere de Rodes en les seves expedicions de vigilància per la contrada, es comunicaven amb el Castell de Sant Salvador per mitjà

de senyals fets amb miralls. Són suposicions que, evidentment, es podrien acceptar com a fets reals.

98 - Coll de les Palomeres

Pot veure's entre el Castell de Sant Salvador i el Pic de Queralbs.

99 - Pic de Queralbs

És a la carena de la muntanya de Verdera, o Sant Salvador, envers el Coll de Sant Genís. Té una alçada de 659 metres.

100 - Coll de Sant Genís

La muntanya anomenada Coll de Sant Genís limita a l'oest amb la carena de Verdera, i a l'est amb el Serrat de la Glòria. La vessant sud enllaça amb el Serrat de can Berta, de cara a Roses, i la nord dona als Gorgs i Quiendalt.

Des del seu cim ens ofereix una magnífica panoràmica sobre el Golf de Roses i una bona part de la plana de l'Empordà.

101 - Muntanya de Sant Pere

Va del Serrat de la Guerra, des d'on s'eleva una cinquanta metres, fins a confondre's amb el cim del Gatiens, a la muntanya de Verdera, o Sant Salvador. D'un costat la limita el rec de Picalordi, i de l'altre la carena que baixa fins prop de Sant Sebastià.

Sols hi resta una finca conreuada voltada d'olivars abandonats i de boscos baixos.

102 - Muntanya de Verdera, o de Sant Salvador

Té una alçada, sobre el nivell del mar, de 686 metres.

Del topònim Verdera solament es pot dir que se'l coneix des del temps més remots de la història del país. És possible que sigui pel verd ufanós i perenne dels seus boscos. Referent al de Sant Salvador, pel qual és coneguda d'unes centúries ençà, prové de l'altar que els monjos del monestir aixecaren sobre les restes de l'antic Temple de Diana als voltants de l'any 900, ¿història o llegenda?), en honor del Salvador del món.

El seu cim és el punt límit dels termes de Palau-Saverdera, El Port de la Selva i La Selva de Mar.

És guardadora de dues joies històriques: el millenari Castell de Sant Salvador, i el grandios Monestir de Sant Pere de Rodes. Aquesta muntanya ostenta, a més, com un do de la natura, una vestidura de colors incomparable, fistonada de roca ferma des del cim a l'ampla falda. És tan esvelta i majestuosa que sembla que la Deesa llegendària vetlli sobre el poble i tot el seu terme.

TERMES DINTRE EL TERME MUNICIPAL

Ací coneixem per «termes» el que en altres indrets de Catalunya s'anomenen «partides».

103 - Terme d'en Cervera Al Gatiens.

Va des de sobre la Font dels Lledoners i de dret sota els Tres Pedregats; d'un costat fins al cim del Gatiens, i de l'altre fins la Baga.

És poblat de boscos d'alzines, com també de vinyes, olivars i una gran horta.

104 - Les Clotes

Terme a la muntanya del Mirall, de cara al nord, que va des de la carretera que dona entrada a La Selva de Mar, fins a mitja muntanya, limitant per un costat amb el poble i per l'altre amb els Ginjols.

105 - Els Colomers

Per una banda s'estén en davallada des del Serrat de can Berta i de Puig-grau fins a la Riera de Rubiés, a El Port de la Selva, i per l'altre limita amb Malesambota i Mont-roses.

Són terrenys abandonats de fa molt temps.

106 - Els Estrúmbols

Sobre Mont-roses.

El terme va del Coll de la Torre i els Ginjols fins Puigdecunill.

Hi ha algun olivars conreuat.

107 - Terme del Gatiens

Va des de Sant Sebastià, per la carena de la muntanya de Sant Pere, al Coll del Bosc, i d'allí, per sota de Sant Salvador, als peus dels Tres Pedregats, i seguint de dret a la Baga, passa sobre les Planes, i acaba a la carretera de l'Horta d'en Cervera.

Abans hi havia moltes finques ben conreuades. Avui sols es conserven bé els trossos que formen part de la propietat d'en Cervera.

108 - Els Ginjols

Es troben a la vessant est de la muntanya del Mirall, més amunt de l'Empalme. Limiten amb les Clotes i el serrat que forma la prolongació de la muntanya, sota el Campanar fins els Estrúmbols; i per baix, amb la carretera de Coll de la Torre, (que és la vella de Roses).

Actualment ha quedat sense ginjoleres, té només alguns arbres escampats, pocs ceps i no gaires oliveres.

109 - Els Gorgs

Es troben entre les proximitats del Quiendalt i els peus del Coll de Sant Genís; pel seu terreny erm i escabrós hi passa el rec del Gorgs.

110 - Malesambota

Terme muntanyós que va des de Puigcunill a Puig-grau, i des dels Colomers a Mont-roses.

Gairebé tot és emboscat.

111 - Mont-roses

Terreny de vinyes i olivars ben conreuat que consta d'una extensió de pla i muntanya que limita, a la part baixa, amb la Riera de Rubiés, d'El Port de la Selva, i a la part alta, amb el Coll de la Torre, els Estrumbols i Puigdecunill.

112 - Les Planes

Terreny escalonat de planells de vinya que limita amb el Gatiens, el Coll del Molí, el rec del Solà, els peus de la Baga i la carretera de l'Horta.

113 - Poudebaquet

Tros de muntanya situada al peu del dijous, tocant la riera i la Costa de la Rajoleria.

Hi ha oliveres.

114 - Puigdecunill

Situat a la muntanya del Campanar, és un tros que va per sobre de Mont-roses, des dels Estrumbols a Malesambota; gairebé tot és emboscat de mates baixes, si bé s'hi veuen alguns arbres escampats.

115 - El Quiendalt

El terme del Quiendalt, va de sobre el Mas de l'Estela, muntanya amunt per un costat, i per l'altre des de dessota el Pla d'Està fins prop la muntanya del Coll de Sant Genís.

Hi havia hagut moltes vinyes que llevaven els raïms de més bon grau.

Avui és cobert, a més a més d'una pineda, per tota mena de mates boscanes.

116 - Sant Romà

El terme de Sant Romà, (el més gran de tots), va des del Coll del Molí pel costat de sobre la Riera, i pressegueix els baixos de la muntanya del Mirall i els del Serrat de la Glòria, fins arribar a la Costa de Puigbarber. De l'altre costat de la Riera també va amunt des del Coll del Molí pel rec del Solà fins al Mallolet, on es decantà cap el Turó d'en Batlle, incluint-hi el Mas. Abarca també el Mas de l'Estela i contorns, des de l'estepere i el Quiendalt, fins els mateixos Gorgs.

La Vall de Sant Romà és esmentada en el document de donació, del Comte Gaufred, de les seves terres al Monestir de Sant Pere de Rodes, l'any 974, però amb la particularitat d'excloure-la de la cessió. Per ara no s'ha pogut escatir-ne els motius. Solament sabem que més endavant, en el moment d'ingressar a la Congregació del monestir, Pere, fill dels Comtes Ponç i Adelòsia, el 1063, el terme de Sant Romà hi és transferit.

Remarquem, també, que no tenim cap indici de la possible existència d'església o capella que fos dedicada en un temps llunyà a Sant Romà. No obstant, recentment hem visitat un lloc amagat d'aquest terme on hi ha les runes d'un casal del qual ningú no sap donar-ne raó. Qui sap si desenrunant-lo resoldríem l'enigma.

117 - El Terme de Sant Sebastià

Comprèn tot el voltant de la Torre-Capella en una gran extensió.

De les moltes finques d'olivars i vinyes que guarnien els seus entorns avui en resten ben poques.

118 - El Solà

El tros de muntanya de la falda de Verdera anomenat el Solà, es troba entre el rec del Solà i sota la Baga, a redós de tramuntana.

Tan sols les escalonades fileres de paret seca resten com a testimoni de les vinyes ufanoses que anys enrera es conreuaven.

119 - La Vall de La Selva

S'estén des del poble en una llargada d'un quilòmetre, aproximadament, cara al mar, fins el terme d'El Port de la Selva, i de cada banda, des de la riera fins la carretera, l'Empalme i La Fàbrega.

ELS INDRETS D'ANOMENADA DE FORA POBLE

120 - El Cementiri Municipal

A redós de la Torre-capella de Sant Sebastià, hi ha el cementiri del poble emplaçat en semicercle a ambdós costats.

Feia molts segles que el cementiri ocupava aquest mateix lloc, però a començament del XVIII (1715), es deixà d'enterrar-hi per manca d'espai. S'habilitaren a tal efecte els dos costats de l'església parroquial, i així, durant prop de dues centúries els difunts eren sepultats en el poble mateix. L'any 1893 aquest es tornà a posar en condicions, i es traslladaren ací les despulles guardades en el del poble, i des d'aleshores quedà definitivament com l'únic cementiri de La Selva, (segons notícia d'Antoni Cortada).

A l'època que s'efectuà el trasllat era batlle de la vila en Josep Ferrerfàbrega.

Actualment es manté ben conservat.

Referent a la tancada del cementiri l'any 1715, hi ha una llegenda que, per fantasiosa, crec interessant descriure:

Diuen, que un dia, abans de trenc d'alba, dos bordegassos de La Selva varen anar a collir préssecs a una finca d'en Palau, situada prop del cementiri. Sense cap pressa, van omplir fins a vessar el gros cistell que portaven, i, un cop això fet, convingueren repartir-se la fruita immediatament. Com que començava a fer-se de dia i els vinyataires ja trescaven pels entorns, es digueren que havien de cercar un lloc a l'abric de mirades indiscretas per tal de poder fer tranquil·lament la repartició. I, sense cap mena de dubte, trobaren que el lloc més adequat era el cementiri. Dit i fet; amb quatre gambades ja foren dins. Però, en el moment de saltar dins el mur, els caigueren dos préssecs dels més grossos, que restaren a la part de fora. Això no els amoïnà gens, car pensaven que podrien arraplegar-los en sortir.

No feia gaire estona que els dos mois havien començat a fer pilots de la fruita robada, quan un jornalero que passava pel camí que rasa el sagrat recinte, es deturà en sec, en sentir una veu que venia d'allà dins. I es quedà perplex escoltant el que segueix: «Un per tu, i un per mi; un per tu, i un per mi; un per tu, un per mi...». L'home, espantat, es posà a correr comes ajudeu-me en direcció el poble, i al primer que va trobar li digué:

-Si ho sabessis!... Sembla mentida!... Jo no m'ho puc creure!... No, no pot ser!...

-Però, què et passa? Per què parles tan esverat? Per què corries tant? li pregunta l'altre.

-Pots fer-te'n creus! N'hi ha per això i molt més! La meua tribulació és produïda per haver sentit com Déu i el diable es repartien els morts de dins el cementiri.

–Però, que t’has tornat boig? Això no pot ser!

–Et dic que sí, acabo d’escoltar-ho ara fa poc. Allí dalt fan escrupolosament la repartició. N’estic segur!

L’accent de convicció amb el qual parlava l’esglaiat veí de La Selva, deixà mig convençut a l’altre, que revestint-se de valor, li replicà: –Anem a mirar-ho. I els dos es dirigiren al cementiri.

Efectivament, encara continuava la mateixa veu que deia: «Un per tu, i un per mi; un per tu, i... s’han acabat». No! –contestà ràpidament una altra veu– encara queden els dos de fora, que un és per tu, i l’altre per mi. Llamps del cel! En sentir això, els dos homes sortiren d’allí disparats com bales de trabuc. Corrien tant, que les cames els tocaven al darrera, sense girar-se un sol moment per por que Déu i el diable els empaitessin i se’ls repartessin de la mateixa manera que havien fet, com ells creien, amb els morts del cementiri.

Quan arribaren al poble, espaordits, contaren a la gent el que havien sentit, i tothom d’atribulà tant que decidiren notificar-ho al senyor Rector, el qual, per a calmar-los, immediatament organitzà una processó a creu alçada que, sense mancar-hi un sol veí, es dirigí a Sant Sebastià. Un cop allí, entraren al cementiri, on naturalment, no es sentia ni es veia res d’anormal, (excepte les petjades dels dos lladregots). Aleshores es prodigaren benediccions i pregàries a més no poder, i així va restar tranquil·la l’ànima d’aquella gent tan humil com senzilla.

El Cementiri fou tancat aquell mateix dia.

Aquesta llegenda la conta, en versió aproximada, Antoni Cortada, en el seu llibre «El Valle de Matta», escrit l’any 1913).

121 - El Coll de la Torre

Punt termenal amb El Port de la Selva, a dos quilòmetres, aproximadament, del poble, per la carretera vella de Roses, que també se’n diu del Coll de la Torre.

S’hi poden veure els fonaments d’una torre que, possiblement, era del mateix estil de les construïdes cara el mar, i coma torres de guaira.

És l’indret escollit per a passejar i prendre el sol a l’hivern.

122 - El Coll del Moli

S’anomena així un tros de la riera, ple de roques desiguals, polides pel pas del corrent, sobre el Salt de l’Aigua.

A partir d’allí, i del costat del poble, comença el terme de Sant Romà.

123 - Els Corral

Molts anys enrera hi havia hagut una mena de dipòsits particulars, en forma de grunyell, on s'abocava fems i altra brutícia. Un cop feta la fermentació de la matèria, cadascú se'n servia per adobar la terra de camps i horts. D'això deriva el nom de «Corral» que es dona a aquest tros del costat esquerre que hi ha a l'entrada del poble.

121 - L'Empalme

Punt de bifurcació de la carretera del Coll de la Torre, (vella de Roses), amb la del poble, a cent metres de l'entrada.

125 - La Font Rovellada

Al Quiendalt, molt més amunt del Mas de l'Estela. Font d'aigua abundant, rovellada, (els seus voltants en són plens de rovell), en la placeta que es troba al centre d'un bosc d'alzines, surers, i tota mena de mates.

Avui el camí que condueix a la font és molt dolent.

De sempre ha estat recordada per tothom amb nostàlgia per les berenades que hi efectuàvem de petits amb els Mestres.

126 - L'Hosteleria (vulgarment l'esteleria)

El lloc dis l'Hosteleria es troba després de la riera al costat del carrer de Baix, en el camí del Dijous, i sota d'un marge argilós. Segons es conta, era on efectuaven el cobrament d'impostos els monjos de Sant Pere de Rodes l'època que exercien domini sobre el poble.

127 - Els Magraners

Grup de magraners ufanosos, quan eren ben portats, a cinquanta metres del poble, i sortint a la dreta de la carretera.

128 - L'Olivera de la Creu

A uns cinc-cents metres del poble, a la muntanya de Sant Pere, i a l'olivar d'en Tecla.

La tradició ens diu que, quan molts anys enrera, la gent de La Selva en les festes anyals anava en processó a Sant Pere de Rodes pujant per un senderó sinuós, en un determinat lloc del camí hi havia una olivera que obstruïa el pas de la creu, el portador de la qual l'havia d'inclinar per a poder passar. D'ençà d'aquest fet, l'arbre era conegut per l'«Olivera de la Creu».

129 - El Molí del Salt de l'aigua

Emplaçat a uns cents metres amunt del poble, per la riera i a l'indret anomenat «Coll del Molí».

D'aquest antiquíssim molí de moldre blat, solament en resten els fonaments, junt a una torre-dipòsit, i l'arcada del conducte de l'aigua que rebia de l'embassament que es formava allí mateix. Per aquest motiu s'anomena el «Coll del Molí».

Ningú del poble no sap donar raó de l'època en la qual el molí funcionava. Avui, el grup Protector del Paisatge i de Monuments Artístics, format recentment a la nostra localitat, ha iniciat treballs de neteja ací amb l'intent d'escatir-ne quelcom.

130 - L'Olivera Pixanera

En el camí vell, o dela avis, a quatre-cents metres del poble.

Adossat a una paret ombrejada d'oliveres, hi ha un banc fet de pedres on s'aplegaven vells desvagats per tal de fer petar la claca. És possible que algun burleta bategés el lloc així per recordar els vells que molt sovint han d'orinar.

Com que és un indret força solitari, ha servit també, a voltes, a la quitxalla per a jugar-hi o bé com a sala a l'aire lliure per a l'assaig de caramelles.

131 - L'Oratori de Sant Pere, (o de can Palau?)

Pedró-oratori que es troba en el camí de Sant Pere en sortir del poble i tot seguit d'haver deixat la trencada del de Sant Sebastià.

Consta d'una pilastra de pedres coronada per un arc de mig punt tallat en pedra del país i marcat amb la data de 1690, la qual demostra que fou construït quatre anys després del de Sant Roc. No hi ha ningú que recordi haver-hi vist mai cap imatge. Però sabem que era una de les estacions del Via-Crucis que en temps llunyà es feia durant la Setmana Santa des del poble a Sant Sebastià passant pel camí vell que conduïa a la capella, (per l'actual es fa més dret). També és de suposar que s'hi deturaven les processons que els selvatans feien a Sant Pere de Rodes i a Santa Elena.

Actualment s'hi ha cpllocat una creu de ferro i una imatge de Sant Pere.

Referent a la incògnita del topònim algú ha dit que, darrerament, els vells en deien de «can Palau» fent referència a l'última casa de les que hi havia primitivament a l'entorn de Sant Sebastià, que era d'un tal Palau, de la qual es recordava haver-hi vist els enderrocs. Això és la màxima informació obtinguda referent a l'oratori.

132 - L'Oratori de Sant Roc

A la sortida del poble i al costat de la riera hi havia una capella-oratori que fou enderrocada durant la guerra civil. Era dedicada a Sant Roc, advocat contra la pesta.

Referent a aquest Sant hi ha una tradició que no volem deixar de consignar: «Des de temps immemorial, la gent de La Selva de Mar anava de romiatge al pintoresc llogarret de la Vall de Santa Creu, situat a un quilòmetre de la carretera de Llançà a El Port de la Selva i a l'altura del Port de la Vall. Això s'esqueia el dia de Sant Roc.

En una època reculada, que es perd en la foscor dels segles, una epidèmia de pesta féu estralls a tota la comarca de l'Alt Empordà.

Però els efectes mortífers del terrible fragell no atenyeren els selvatans, que es trobaven sota l'advocació de Sant Roc. I per tal de palesar al Sant protector l'agraïment que sentien per haver-los estalviat aquella plaga, acordaren d'anar cada any en processó a La Vall per a celebrar-hi una missa en l'altar que el Sant hi té dedicat. (De «Vides ignorades», de Simó Llauneta).

Un temps després, i tot seguint la tradició, s'edificà la capella-oratori en el lloc indicat, la qual datava del 1686. Al davant seu s'acostumava fer una pregària tant en sortir del poble envers La Vall com quan se n'arribava.

Fa poc temps que la tradició s'ha perdut, però sembla que, per part d'alguns, hi ha la intenció de fer-la reviure.

133 - La Pasterassa

És una roca molt grossa que té forma de pastera, situada un tros més amunt de les mines d'en Cervera, i un bon punt de mira pels caçadors.

134 - El Pi d'en Purcalles

A la falda de la muntanya del Dijous.

Pi gegant, centenari, potser millenari, d'alta copa, verd i ufanós, que aguanta ferm les inclemències del temps.

135 - La roca del Gran Senglar

Tot dret amunt de la Font Rovellada i dessota el Camí dels Bous es troba una roca de dimensions considerables a la qual recentement se l'ha anomenada així per haver-s'hi abatut el porc senglar de més pes de tots els temps.

136 - La Roca del llamp

Es troba a més de mitja muntanya de Verdera, o de Sant Salvador, del costat de Sant Pere de Rodes, i de cara al poble.

Moltes llegendes ens arriben d'un temps reulat sobre l'origen del nom que porta aquesta roca excepcional. En descriurem una de tantes:

Sabem que el Monestir de Sant Pere de Rodes havia estat un lloc

acollidor pel foraster que el visitava. En certa avinentesa albergà un pelegrí amb cara de sant, i per tant se li tingueren tota mena d'atencions. El pelegrí però, pel que veurem, sota la seva venerable fesomia amagava l'ànima del dimoni. Així fou que una nit, quan l'abat interí del Monestir, acabades les pregàries de ritual es dirigia a la seva cambra, topà amb el foraster que en sortia portant una gran bossa a les mans que acabava de robar-li. El lladre, en veure's descobert, sense pensar-s'hi gens es tirà damunt l'abat i d'un certer cop de punyal el féu caure mort als seus peus. Immediatament es carregà el cos del malaurat i sortí cautelosament dirigint-se muntanya enllà amb la intensió d'estimbar-lo des d'algun cingle. Així tenia la possibilitat d'ésser l'executor d'un crim impune.

Però després d'haver recorregut un bon tros, es desencadenà una tempestat de llamps i trons seguida d'un aiguat fenomenal que li féu difícil avançar un pas més. A la llum d'un llampec, descobrí una roca al seu davant i es parà per a descansar-hi. No havia tingut temps de reprendre l'alè quan un altre llamp, implacable i justicier, caigué damunt la roca migpartint-la i carbonitzant els cossos de la víctima i del criminal.

Que a la Roca del Llamp se li pot donar aquest nom és evident perquè s'ha comprovat que en temps tempestuosos hi cauen molts llamps.

137 - El Rocam

És citat com a fita en l'acta de donació del Comte Gaufred de l'any 974, es troba situat entre el Coll de Sant Genís i el cim de la Costa de Puig-barber, en el vell camí de La Selva a Roses.

El topònim no és del tot definit perquè alguns també l'anomenen «La Rocassa». Es tracta d'un gran bloc de pedra ferma.

138 - La Roca de la Vaixella

Al Gatiens, vora el Coll del Bosc.

És una gran roca amb forma de vaixe!.

Els caçadors de senglars hi fan parada.

139 - Les Roques de Cantengalls, o del cant del gall

A l'altre costat de la riera, pel carrer de Baix.

S'anomenen així, perquè és un indret on abans s'aplegaven galls i gallines per a prendre el sol.

També tenen anomenada pel fet que, sovint, la gent hi anava a colles per trencar i menjar garotes en dies d'hivern assolellat. Les xerricades de porró completaven l'original degustació i alegraven l'ambient.

140 - EL Salt de l'Aigua

Del Coll del Molí. i l'alçada d'uns set metres, salta l'aigua, furiosa, quan plou molt; i si un sol benèvol l'irisa, extasia qui contempla l'espectacle.

En caure, l'aigua, forma un gran bassa, on, antigament, els menuts, en arribar l'estiu, solien prendre un bany.

141 - La Torre-Capella de Sant Sebastià

Sobre un planell, a dos-cents metres del poble, sortint pel carrer de la Font Mollor, es troba la torre-capella de Sant Sebastià.

L'església, primitivament, era dedicada a Sant Esteve. Ho trobem en l'acta de donació del Comte Gaufred, de l'any 974, al Monestir de Sant Pere de Rodes, la qual, després d'esmentar altres esglésies, diu així: «& Ecclesiam Sancti Stephani quae est in valle Subiradellos». Aquest nom fou oblidat posteriorment, ja que més endavant fou conegut per Vall de Mata. Almenys fins a les darreries del segle XIV, aquest temple és anomenat en les esferes eclesiàstiques de Girona com «Ecclesia parrochiale Sancti Stephani de Matha de Silva», (arxiu Diocesà). Tenint-ho en compte, és de suposar que la dedicació a Sant Sebastià de la capella no es féu fins que l'advocació a Sant Esteve fou traslladada a l'església del poble, la qual fou construïda, possiblement, entre els segles XVI i XVII. La capella, doncs, té més de mil anys d'existència.

Referent a la torre que alberga la capella, sembla que data de finals del segle XIV.

Segons F. Monsalvatge, els veïns de La Selva demanaren a l'Abat de Sant Pere de Rodes, «que en atenció que en temps passats ells són estat robats, destruïts e malmenats per serrins enemics de la creu y com hi ha perill eminent de major dany irreparable en seguir en lo dit lloc per dits enemics, com en dit lloch no ha forsa ni deffenció nenguna per los dits homens se puguen defensar e contrestar als dits enemics, supliquem que puguen fer en la iglesia una fortalesa per defensarse de sos enemichs, a II de Mars de 1397». Això justifica la construcció, aproximadament en aquest segle, de la fortalesa.

Formen un sol cos de línies rectes, des de la base fins al cim les façanes d'aquest original edifici, però a l'absis se'n destria un altre de diferent, en «opus spicatum» que va des del sol fins a mitja altura. Les voltes de la capella hi són encastades, i, a partir d'allí, s'alça el cos de la fortalesa coronada de merlets, espitllera, i del mateix estil que la façana. El portal posseeeix tres arquivoltes, i té una porta de fusta, probablement de genebrer del país, folrada de ferro i clavatejada. És molt vella. Sobre seu hi ha una finestra de punt rodó, i més amunt,

sota els merlets, un matacà. Al costat oposat té una altra finestra que dóna llum a la capella. Del costat de llevant, hi havia hagut una altra porta d'entrada, avui obstruïda per nínxols del cementiri, la qual era defensada per una gran lladronera, encara ben marcada. L'interior de la capella consta d'una sola nau, sense columnes ni cap ornament. Tampoc s'hi nota cap inscripció que pugui recordar-nos el seu passat. Una imatge del Sant presideix l'altar. El temple fou enrajolar durant el segle passat. Així ho justifica una inscripció mig esborrada que hi ha a la façana. Diu «Al 1865 enladrillada la capella de San Sebastian».

«Resumint, (de la referència que sobre la capella ens dóna el llibre d'Anton Cortada), podríem dir un monument en dos cossos; el primer presenta la humilitat del temple, i l'altre ostenta la força de l'ardit combatent. Construcció i caràcter singulars que imprimeixen a Sant Sebastià la condició d'un monument arquitectònic d'un mèrit rar, però digne d'atraure l'atenció del visitant».

Recordem també que cada cint de gener, diada de Sant Sebastià, s'hi celebrava un ofici solemne, (encara de tant en tant s'hi diu una missa).

S'hi anava en processó precedida del penó de la «Germandat de Sant Sebastià», entitat de Socors Mutus» disolta fa una cinquantena d'anys. Referent a l'esmentada Germandat hi hauria molt per explicar, però em sembla que no és el cas de fer-ho aquí. Solament diré que fou un exemple d'ajuda mútua a seguir per les generacions posteriors, que lamentablement ho hem desconsiderat. Dintre una disciplina assenyada i ben compresa, anava saltant els esculls que a voltes semblaven insuperables. La Lectura del llibre d'actes que va del 1905 al 1917, i que en una altra ocasió comentarem, ens ho demostra clarament.

A Sant Sebastià encara avui s'hi va, fent el Via-Crucis, per Setmana Santa.

142 - La Taula dels Lladres

És una gran pedra planera i gruixuda, força rodona, sostinguda per altres quatre clavades en punta, les quals formen aquest dolmen megalític vulgarment anomenat «La Taula dels Lladres» que es troba uns dos-cents metres amunt, aproximadament, de la Costa de la Rajoleria a mà esquerra.

Monument prehistòric del qual seria aventurat d'intentar escatir l'època de la seva erecció.

La llegenda ens diu que, remotament, era punt de reunió de les colles de lladres que s'hi aplegaven per a projectar llurs malifetes o per a repartir-se el botí obtingut. Més endavant es va dir que un vinyater havia presenciat, (des de lluny), un aplec de la famosa «Colla del Rellotger de Creixell» que tants robatoris perpetrava a la comarca.

143 - Els Tres Pedregats

Baixen agrupats des del cim de Verdera com si fossin recs de pedregam, voltats de boscos i de mates salvatges, fins confondre's a la falda de la muntanya, en el lloc anomenat, per tal motiu, la «Cruïlla dels Tres Pedregats». El considerem un monument natural admirable. La seva silueta s'albira des de molt lluny.

Una corranda local cantada pels infant, diu així:

*«Els tres Reis de l'Orient
porten coses a la gent;
baixen dels Tres Pedregats
de turrans ben carregats, etc...».*

L'església i la creu. Nota nº 72

LES CASETES

- 144 - La Caseta d'en Balleu
A les Planes, sobre el Coll del Moli.
És ruïnosa.
- 145 - La Caseta del Camp Llarg
Al capdevall del Camp Llarg.
Cobreix un pou. És feta de rajola de colors llampants i té teulat acabat en punta de llança.
- 146 - La Caseta del Metge
En el pla del Metge, vora la carretera i prop del camí vell, o dels avis, hi havia una caseta feta d'obra que agafà anomenada durant el temps que hi anava el seu propietari, Doctor Pere Oriol, més conegut per «Senyor Pere».
El Doctor vivia a El Port de la Selva i venia diàriament, i a peu, al nostre poble en visita facultativa. Com que sempre s'hi deturava a descansar, hom l'anomenà «la caseta del Metge».
- 147 - La Caseta de les Planes
A les Planes, a la vinya d'en Comas.
Caseta d'un estil rar, construïda sobre l'enderroc d'un altre edifici. Per la forma semi-circular de la paret del costat nord, que és molt gruixida, la qual deixa veure unes espitlleres tapades, podria ser que es tractés del mur d'una vella torre de vigilància o de defensa.
Dintre de la mateixa hi ha una barraca de pedra en forma de cova.
- 148 - La Caseta d'en Puignau
A l'olivar de l'Almeda, a mitja muntanya del Dijous.
Ben conservada encara serveix d'aixopluc.

ELS CASALOTS

- 149 - El Casalot de l'Estepera
Situat al Quiendalt, en un turó que es troba més amunt del Mas de l'Estela.
És un casalot enderrocat on solament podem admirar una gran arcada de pedra de pissarra que s'alça despullada entre'mig de les runes. No hi ha cap vestigi estructural.
Creiem que fou l'habitable d'algun dels primers exploradors dels terrenys d'aquells entorns.

150 - El Casalot del Redós

A la vessant sud-est del turó d'en Batlle.

És un casalot completament enderrocant des de fa segles. La part més visible amida dotze metres de llarg per deu d'ampla, i les parets caigudes, que sobrepassen un metre d'alçada, són gruixudes i d'uns setanta centímetres. Pels pilots de roca dels entorns i altres indicis, podem imaginar-nos que fou més gran del que aparenta. Tenim el projecte de fer-hi alguna excavació per tal de aprofundir sobre els seus orígens. Sobretot atrau l'atenció per les suposicions que ens han estat confiades per alguns vells vinyataires dels entorns, sobre la possible relació que aquestes runes podrien tenir amb una ignorada capella de Sant Romà.

151 - El Casalot del Turó d'en Batlle

Al bell cim del Turó d'en Batlle hi ha les restes d'un casalot molt antic, d'uns quinze metres de llargada per dotze d'ampla. Les parets que resten en peu fan de setanta a vuitanta centímetres d'amplada i tenen entre un metre o dos d'alçada.

Cap vell del poble no pot donar referències precises de la seva edificació ni de la utilitat que tingué en el seu temps. Solament diuen que ha de tenir moltes centúries.

Cal remarcar que en les dues visites efectuades hi hem trobat trossos de ceràmica del segle XII i XIII.

152 - Barraques de pedra

No es poden detallar les barraques de pedra seca perquè anys enrera n'hi havia moltes de repartides en tot el terme; almenys una a cada finca. Eren obres fetes de mà de mestre, dignes de la més gran admiració. Encara avui se'n troba alguna que, abandonada o no, aguanta ferma els embats del temps.

TROSSOS DE TERRA

153 - L'Olivar de les ànimes

Al Coll del Molí, ple d'oliveres llevadores.

154 - Camp de les Arces

Després de la Costa de Puig-barber, cara al Coll de Sant Genís, l'indant amb el rec que baixa dels Gorgs.

Abans era un bonic pla de vinya. Al seu volt encara hi creixen arces salvatges. Segurament que d'elles deriva el topònim.

- 155 - La Carola
A Sant Romà. Tros de muntanya dessota el Serrat de la Glòria limitant la Costa de Puig-barber.
Abans era vinya.
- 156 - El Castellar
S'anomena el «Castellar» un tros de terreny muntanós que es troba a mig camí de la carretera, entre el poble i el Coll de la Torre, tant a sota com a sobre de la mateixa.
Hi havia hagut un hort, i hi ha una font.
- 157 - La vinya d'en Saldoni
Del costat del Mas de l'Estela pel camí de la Font Rovellada.
«La més bona del terme!», deia en Saldoni...
- 158 - La Colomera
A Sant Romà. És una vinya morta, més amunt del Mallolet.
- 159 - La Coma
Sobre la riera, vora el poble, entre el rec de les Mates i el terme de Sant Sebastià.
- 160 - La Craca
Vunya morta, tocant la Roqueta, i sobre el Camp Llarg.
- 161 - L'Era
A la vall de la Selva.
S'anomena l'«Era» la vinya que hi ha a cada costat de la carretera vora l'Empalme.
- 162 - L'Estepera
Vinya vella i de bon vi a Sant Romà, més amunt del Mas de l'Estela.
- 163 - El Camp Llarg
Pla de vinya a la Vall de La Selva, a l'esquerra de la carretera, encarada al poble.
- 164 - El Mallol
A la muntanya de Sant Pere, més amunt de l'olivar d'en Llauneta. Hi havia vinya i ametllers.
- 165 - El Mallolet
A Sant Romà, sobre el Mas d'en Batlle. Abans era vinya.

166 - El Marge

Des de la riera, sobre el camí, el Marge assoleix una alçada d'uns quinze metres. Al cim hi ha planells escalonats on hi havia hagut vinya. Ara hi ha una bonica pineda. S'escau molt a prop del cementiri.

167 - El Pla del Metge

A la Vall de La Selva, pujant per la carretera, a la dreta. És dividit per la línia termenal que el lliga amb El Port de la Selva.

La gent vella es recorda de quan arrancaren les enormes oliveres que hi havia. Durant molts anys fou un pla de vinya ufanosa. Fa aproximadament cinc anys que s'hi ha instal·lat un centre esportiu, del costat del terme veí, amb camp de tennis i piscina.

168 - La vinya de can Palau

Entre Sant Sebastià i la Palaua, sobre el camí de Sant Pere. Es vinya vella.

169 - La Palaua

A la falda de la muntanya de Sant Pere.
És un finca de vinya i oliveres ben conreuada.

170 - La Patrona

Dessota la Carola, a Sant Romà, rasant la Costa de Puigbarber.
Planell de vinya ben conreuada.

171 - Pedracoberta

Sobre Poudebaquet, a la muntanya del Dijous. Hi ha oliveres emboscades que emmarquen la «Taula dels Lladres».

172 - Pla d'en Pujol

Al terme de Sant Romà, vora el Mas de l'Estela. Es una vinya vella però encara ben conreuada.

173 - Camp de la Reina

A Sant Romà, dessota el Mas d'en Batlle. Abans era una pla de vinya, avui un erm.

174 - El Camp Rodó

Pla de vinya a la Vall de La Selva, a la dreta de la carretera i de cara al poble.

- 175 - La Roqueta
Finca emboscada dessota el Coll de la Torre. Abans era vinya.
- 176 - Terranova
A Sant Romà. Hi ha una vinya molt productiva.
- 177 - Les Tires de Baix
Plans de vinya a la Vall de La Selva, entre el Camp Rodó, la Riera i l'Era.
- 178 - Les Tires de Dalt
A la Vall de La Selva. Parcel·la de vinya situada sobre un marge i a la dreta entre l'Era i l'entrada del poble.
- 179 - La Tritlla
Era una vinya de feixes amples, la primera que es trobava després de Sant Sebastià camí amunt dels Gaitens. Ara és abandonada.

LES CARRETERES

- 180 - La Carretera del Coll del Moli
Surt a l'acabament del carrer del Doctor Joaquim Almeda i en traspasar el Coll del Moli, entre en el terme de Sant Romà. D'allí surt un ramal que es dirigeix al Mas d'en Batlle i a el Solà, i un altre que segueix fins al Mas de l'Estela on es parteix en dos braços. L'un arriba a la Font Rovellada, i l'altre, passant pels Gorgs, acaba als peus del Coll de Sant Genís.
- 181 - La Carretera de l'Horta d'en Cervera
Comença sobre la Font dels Lledoners i passa per entre vinyes i olivars fins arribar a l'Horta, d'on surten dos ramals, un envers les Mines, i l'altre envers els Gatiens.
- 182 - La Carretera vella de Roses (també del Coll de la Torre)
Comença a l'empalme, travessa els Ginjols, passa pel Coll de la Torre i pel mig dels Estrumbols, segueix el Serrat de la Glòria, i pel Serrat de can Berta va a trobar la carretera de Cadaqués a Roses.
- 183 - La Carretera principal de La Selva de Mar
La Carretera principal que condueix a La Selva de Mar, surt de la que va des d'El Port de la Selva a Llançà, a l'altura de l'Arola.

Vorejada de camps, de vinya i d'oliveres, el seu trajecte per la Vall de La Selva salva la distància d'un quilòmetre vuit-cents metres fins arribar a l'entrada del poble.

ELS CAMINS

184 - Camí dels Bous

Surt de la carena de Verdera, travessa els Tres Pedregats, i pel Coll del Bosc va al Monestir de Sant Pere de Rodes.

És un dels camins citats en l'acta de donació del Comte Gaufred.

185 - Camí «Carretera dels Grills»

Surt de les Mines i després de passar dessota la Pedrera de Marbre, arriba prop de la Cova Fosca.

S'anomena així per dues raons; l'una per estar vorejat de «grills» de pedra brillant, i l'altra a causa de les canterelles de grills que a l'estiu es fan sentir per les rodalies.

186 - Camí de les Clotes

Parteix de la carretera principal, prop del poble, i s'enfila per les Clotes.

187 - Camí del Dijous

És el camí que s'agafa, traspassada la riera pel costat del carrer de Baix, per anar als olivars de la muntanya del Dijous.

188 - Camí de la Ferreria

Va de les Mines, travessant el rec, a la Ferreria. És curt i estret.

189 - Camí dels Gatiens

Tant es coneix per camí dels Gatiens el que continua a partir de Sant Sebastià, com el ramal que surt de l'Horta d'en Cervera.

190 - Camí dels Gorgs

S'anomena també camí dels Gorgs el tros de carretera que va, des del Mas de l'Estela, al peu de la muntanya del Coll de Sant Genís.

191 - Camí del Mirall

De l'acabament del carrer Pujada del Mirall, surt el camí que arriba fins al cim de la muntanya.

192 - Camí de les Mines

És un ramal de la carretera de l'Horta d'en Cervera que va fins les Mines.

En el temps que les mines s'explotaven, el camí era ampla, ben manat, i, evidentment, molt concorregut.

193 - Camí de Mont-roses

Surt del Coll de la Torre, i rasant vinyes i olivars comunica amb els plans de Mont-roses.

194 - Camí del Quiendalt

Del ramal que surt del Mas de l'Estela cap a la Font Rovellada, en neixen diferents viaranys que menen a les finques del Quiendalt, on hi ha també algunes castanyedes. Des de la carretera del costat dels Gorgs també arranquen senderons que s'enfilen als cims del Quiendalt.

195 - Camí de Sant Pere de Rodes

Surt el camí del carrer de la font Mollor i després de passar dessota la Palaua, s'enfila per la muntanya de Sant Pere fins enllaçar, dalt el Serrat de la Guerra, amb la carretera que va des d'El Port de la Selva al Monestir. També n'hi ha una altre, (o hi havia), que des de Sant Sebastià pujava pels Gatiens.

196 - Camí de Sant Sebastià

És el mateix camí que surt del carrer de la Font Mollor per anar a Sant Pere, i que, a uns vint metres, trenca a l'esquerra per arribar en un curt trajecte a la Torre-capella.

197 - Camí del Solà

Parteix del Mas d'en Batlle i s'enfila pel Mallolet envers les finques del Solà, on tan sols hi ha castanyedes.

198 - Camí de la Taula dels Lladres

Del camí dels olivars del Dijous hi ha un ramal que arriba a la Taula dels Lladres. També s'hi pot anar per la Costa de la Rajoleria.

199 - Camí Vell, o dels Avis

És el camí que, primitivament, conduïa des de fora, a La Selva pel costat de la Vall de La Selva. Venia de l'Arola, estret, zigzaguejant entre camps de vinya i oliveres, i entrava al poble pel davant de can Campmany, pujava pels Corralers i fregant totes les cases del carrer de Dalt, o costat de la muntanya, seguia pel Coll del Molí en direcció al Coll de Sant Genís i a Roses.

Molts trossos d'aquest camí encara es conserven.

LES COSTES

200 - La Costa de la Rajoleria

Limita el terme municipal amb el d'El Port de la Selva.

S'enfila des de la Riera fins al cim de la muntanya del Dijous. El terreny argilós que hi ha al capdavant afavorí la construcció al terme veí, d'un forn de coure rajola, que possiblement fa més de dos-cents anys que existeix. Les parets encara s'aguanten, i la boca, feta de pissarra del país, es conserva en prou bon estat.

El topònim d'aquesta Costa deriva evidentment del forn de la rajoleria.

201 - La Costa de Mont-roses

Del mateix camí que va del Coll de la Torre als plans de Mont-roses, també se'n diu la Costa.

202 - La Costa de Puig-barber

És la fita del costat sud-est del terme de Sant Romà. Va del rec que baixa dels Gorgs fins al Serrat de la Glòria, on enllaça amb la carretera vella de Roses.

Abans era vorejada de bones vinyes.

ELS RECS

203 - Rec dels Cirerers

Neix al Serrat de can Berta, del costat de Puig-grau, i essent al terme de Malesambota s'uneix al rec dels Colomers.

204 - Rec dels Colomers

Neix als còrrecs del Serrat de can Berta, al terme dels Colomers, i desemboca a la Riera de Rubiés a l'altura de Mont-roses.

Durant tot el seu curs marca el límit del terme amb El Port de la Selva

205 - Rec de la Coma

Surt d'entre la Palaua i el terme de Sant Sebastià, i s'uneix a la riera de La Selva en la mateixa boca de desguàs del Molí d'en Cervera.

206 - Rec dels Estrúmbols

Baixa dels Estrúmbols i després de passar per Mont-roses desemboca a la Riera de Rubiés.

207 - Rec dels Furriols

De la unió dels recs del Gatiens i el de les Mines es forma el del Furriols que desemboca a la Riera de La Selva, a l'altura de la Font dels Lledoners.

208 - Rec del Gatiens

Baixa dels cims del Gatiens i del coll del Bosc.

209 - Rec dels Gínjols

Es forma a cada vessant del terme dels Gínjols, i després de travessar la Vall de La Selva desguassa a la riera.

210 - Rec dels Gorgs

Neix dessota el Pla d'Està, engrossa el seu cabdal amb les aigües que s'escorren del Coll de Sant Genís i de la seva rodalia, i absorbeix els recs del Quiendalt i del Solà per així formar la Riera de La Selva.

211 - Riera de La Selva

Lloc d'anomenada. Vegeu nota.

212 - Rec de les Mates

Neix a la part central de la muntanya de Sant Pere, i després de passar per un fondal que hi ha entre dos marges plens de mates salvatges, s'uneix al rec de Pica-l'ordi.

213 - Rec de les Mines

Es forma dessota els Tres Pedregats.

214 - Rec de Pica-l'ordi

Es forma als cimals de la muntanya de Sant Pere i rasa el Serrat de la Guerra. Més avall se l'hi ajunta el rec de les Mates per a desguassar junts a la Riera de La Selva, al costat del carrer de Baix.

215 - Rec del Quiendalt

Comença amunt del Quiendalt, sota el roçam de Verdera, s'alimenta de les sobres de la Font Rovellada, passa al costat del Mas de l'Estela, i s'uneix al Rec dels Gorgs en el terme de Sant Romà.

216 - Rec del Solà

Surt del Solà i passa entre el Mas d'en Batlle i el marge de les Planes per a desguassar després a la Riera de La Selva, prop del Coll del Molí.

La major part dels recs esmentats solament revenen en temps de pluges.

LES FONTS

217 - Font de l'Aleguer

Al Quiendalt, dessota Queralbs, i a la sureda de l'Aleguer.

218 - La Font dels Ametllers

A mig Gatiens, on hi havia una ametllerada anomenada d'en Bué.

219 - La Font del Bou

A l'olivar d'en Manàgols, a mitja muntanya de Sant Pere.

220 - La Font del Castellar

Al Castellar, és una font que mantenia sobradament l'hort del terreny on neix. L'aigua s'embassa en la concavitat d'una roca, tallada a posta.

221 - La Font dels Cirerers

Entre Malesambota i els Colomers, on neix el rec dels Cirerers.

222 - La Font d'en Coromines

Dessota el Serrat de can Berta. La formen dues basses, grans, molt abundadores. S'hi abeuren les vacades.

223 - La Font de l'Enric

A Mont-roses, prop d'una petita pineda.

- 224 - Les Fonts dels Estrúmbols
Als Estrúmbols.
Eren fonts situades en diferents llocs dels Estrúmbols, que encara que no fossin de deu abundant, si eren ben portades sempre s'hi podia apagar la set.
Ara gairebé totes han desaparegut sota els esbarzers i les mates salvatges.
- 225 - La Font dels Gínjols
Es troba dessota del primer revolt de la carretera del Coll de la Torre.
No és massa ben atesa.
- 226 - La Font dels Lledoners
Al capdamunt del poble.
Lloc d'anomenada. Vegeu nota.
- 227 - La Font dels Llorers
Al terme de Sant Pere, a l'olivar d'en Llauneta.
Voltada de llorers, ametllers i alguns altres fruiters sobretot en aquell temps que tot era conreuat.
- 228 - La Font de l'Aigua Moixal
Al terme de Sant Pere i a l'olivar d'en Llauneta.
Surt d'unes roques plenes de molsa i es manté en una petita bassa.
- 229 - La Font Mollor
A l'antic veïnat de Sant Sebastià, ara carrer de la Font Mollor.
Lloc d'anomenada. Vegeu nota.
- 230 - La Font d'en Nan
Neix a la part alta dels Gínjols, dessota una petita castanyeda.
Es molt abundosa.
Es diu que una vegada, trobant-se un vinyater feinejant vora la carretera, se li apropà la parella de la guàrdia civil per a demanar-li aigua per beure, i ell, que no sabia parlar en castellà, amb la intenció de fer-se entendre el més bé possible, els digué: «Subiu rec amundi i encuntrareu la Fundi».
- 231 - La Font de la Pitja
Prop de l'Església.
Lloc d'anomenada. Vegeu nota.

- 232 - La Font del Pla d'Està
Al cim del Pla d'Està.
És una bassa d'aigua molt abundosa.
- 233 - Les Fonts de Poudebaquet
Al terme de Poudebaquet, prop la Costa de la Rajoleria.
Neix l'aigua que queda recollida en dues basses que resten molt a prop l'una de l'altra.
- 234 - La Font del Riarell
A Mont-roses, vora el castanyer d'en Frederic.
És abundant i ben portada.
- 235 - La Font Rovellada
Al Quiendalt.
Lloc d'anomenada. Vegeu nota.
- 236 - La Font del Salt del Moro
Es troba dessota els Tres Pedregats, i neix d'unes roques conegudes pel «Salt del Moro».
- 237 - La Font Santa
A la Riera, al costat del carrer de Baix.
Lloc d'anomenada. Vegeu nota.
- 238 - La Font de Terranova
A Terranova. És una deu que s'embassa dintra la petita cova d'un marge, d'aigua bona i abundant que és atesa per un vell vinyater.
- 239 - La Font del Violer
Al terme de Sant Pere, a l'olivar d'en Llauneta, dessota una roca esquerdada.
Abans les violes boscanes ornaven els seus entorns.

LES PINEDES

- 240 - Pineda d'en Comas
Dessota el Serrat de la Guerra i del costat de la muntanya del Dijous.
- 241 - Pineda de la Costa
Sobre la Riera, vora Poudebaquet i la Costa de la Rajoleria.
És força gran i ufanosa.
- 242 - Pineda dels Ginjols
Als Ginjols, sobre el Mas de La Fàbrega.
- 243 - Pineda d'en Juanoles
Al Quiendalt, sobre els Gorgs.
Pineda molt gran i ufanosa, i de molta anomenada per les bones collites de rovellons i pinatells que proporciona.
- 244 - Pineda de La Fàbrega
Al costat del mas, dessota la carretera del Coll de la Torre.
- 245 - Pineda del Rec de les Mates
Es troba en un marge situat sobre el punt d'unió dels recs de les Mates i el de Pica-l'ordi.
- 246 - Pineda de Mont-roses
A Mont-roses, dessota la carretera vella de Roses.
- 247 - Pineda de Puigdeconill
A Puigdeconill.

LES SUREDES

- 248 - Sureda de l'Aleguer
Dessota Queralbs.
És descuidada.
- 249 - Sureda del Corder
Al bac del Solà.
És abandonada.
- 250 - Sureda de la Costa, o del Mas de l'Estela

Vora la Costa de Puig-barber, del costat dels Gorgs.
Hi ha bons arbres.

251 - Sureda del Mas de l'Estela
Al Quiendalt, de cara als Gorgs.

252 - Sureda de l'Hosteleria
Al començament del camí que travessa la Riera pel carrer de Baix i després s'enfila pels oliverars de la muntanya del Dijous.

Encara hi ha bons arbres.

És el mateix tros de terreny on hi ha l'Hostelèria, lloc d'anomenada de fora poble.

LES CASTANYEDES

253 - Les castanyedes anomenades d'en Santo, del Corder, d'en Barrina, d'en Manígols, d'en Sila i potser d'altres, són petits grups de castanyers abandonats que fan la viu viu en els còrrecs dels cims del Solà i el Quiendalt.

Amb tot, encara que els camins per arribar-hi siguin gairebé intransitables, quan hi ha bona anyada de castanyes se'n recullen molts cistells, que de més dolces no n'hi ha.

254 - El Castanyer d'en Frederic
A Mont-roses.

És un arbre castanyer, potent i ufanós, ben situat en un regarol de la vora d'una vinya ben conreuada.

No hi falla mai la bona anyada.

255 - La Castanyeda d'en Nan
Al cim dels Gínjols.

Hi ha pocs castanyers, però son ben portats.

És l'única que es troba als entorns dels Gínjols.

ELS HORTS

- 256 - L'Hort de la Bassa del Moli
Queda dintre de la Bassa del Moli.
Després que fou donat de baixa el molí, el terreny adossat a la bassa que l'alimentava, sempre més ha servit d'hort.
- 257 - L'Hort d'en Batlle
Prop del Mas d'en Batlle i al costat del rec del Solà.
El rega la font de l'hort.
- 258 - L'Hort del Bastellar
Es troba en el tros anomenat «El Castellar».
És un hort situat en un terreny ufanós que fa poc temps encara es conreuava.
- 259 - L'Hort d'en Saldoni
Situat a Sant Romà, és veí del d'en «Licu», i queda prop de la riera.
- 260 - L'Horta d'en Cervera
Emplaçada junt al Mas anomenat de l'Horta d'en Cervera.
Recull en un gran safareig l'aigua que serveix per a regar-la que és canalitzada des de sota els Tres Pedregats; exactament des de la Font del Salt del Moro.
- 261 - L'Hort de la Colomera
Era un tros, avui perdut, anomenat la Colomera.
- 262 - L'Hort de la Coma
A la Coma, vora el rec.
Tros de terra escalonat que abans s'aprofitava per hort.
- 263 - L'Hort del Mas de l'Estela
Vora el Mas de l'Estela.
Per a regar-lo se serveix del cabdal d'un pou, i també de l'aigua que arregen en un safareig, la qual baixa del rec del Quiendalt.
- 264 - L'Hort d'en «Licu»
A Sant Romà, dessota un oliver i prop de la riera que ve dels Gorgs.
- 265 - L'Hort del Mirall
Gairebé al cim de la muntanya del Mirall.

Fa poc temps que no es treballa.
Hi ha una bassa d'aigua molt abundant.

266 - Els Horts del Moli

Al carrer de la Coma i del costat de la Bassa del Moli.
Són tres horts que encara es conreen.

267 - L'Hort del Rei

Dessota la castanyeda d'en Claretà.
És una feixa molt ampla a desgrat del terreny muntanyós que l'envolta.

Ara és emboscat.

268 - L'Hort del «Valent»

A l'altre costat de la Riera, fora poble, als peus de la muntanya del Dijous, en una vinya del mateix amo, «El Valent».

Es treu l'aigua d'un pou abundant.

ELS HORTELLS

En temps que cada pam de terreny era aprofitat, les feixes amples i planeres de la muntanya que tenien l'aigua prop, eren dedicades al conreu d'hortalissa i s'anomenaven hortells. Encara en recordem algun.

269 - Hortells dels Colomers

N'hi havia alguns vora el rec.

270 - Hortells de Malesambota

Als trossos més frescals de Malesambota.

271 - Hortell del Quiendalt

Trossos de terreny planer ben aprofitats a les finques altes del Quiendalt.

Fa molts anys que no es conreen.

272 - Hortells del Solà

A la part alta del Solà, dintre d'algunes finques.
S'han perdut.

LES COVES

273 - La Cova del Dijous

Petita cova d'aixopluc dessota les primeres roques que es troben en pujant la muntanya del Dijous, cap el centre.

274 - La Cova Fosca

A mitja muntanya de Verdera, o Sant Salvador, entre les finques del Gatiens i la Cruïlla dels Tres Pedregats.

Segons es diu, en temps llunyà, era un bon refugi pels lladres i contrabandistes.

275 - La Cova de Pedracuberta

Es troba a uns dotze metres de la Taula dels Lladres pel seu costat est.

Hi ha unes pedres molt grosses al seu davant que sembla que són caigudes del sostre; cosa que ens indueix a pensar sobre si en temps remot era molt més gran del que ara és.

LES MINES

276 - Les Mines d'en Cervera

Són dues mines situades més amunt de l'Horta d'en Cervera.

Durant la segona dècada del 1900 s'explotaven amb l'esperança de treure'n ferro, però segons dita popular, solament n'extreien les pessetes de plata que cobraven els jornalers cada fi de mes.

Prop de les mines, fou construïda una barraca, anomenada la Ferreria, per tal d'afilar-hi les eines de treball dels minaires.

Avui és mig enderrocada.

277 - Les Mines dels Colomers.

Als Colomers.

A la mateixa època, a començaments de segle, s'excavaren altres mines de pirita, però el resultat fou el mateix de les d'en Cervera.

També prop de les mines construïren una barraca agensada per a ferraria. Avui és enderrocada.

278 - La Pedrera de Marbre

Al Gatiens, propietat d'en Cervera.

Se'n treia grans blocs de marbre blavós però de força bona qualitat.

L'exploració durà poc temps.

279 - El Miner

Les tres explotacions mineres abans esmentades foren obra d'en Joan Roig, selvatà, incansable buscador de tota mena de minerals arreu de les muntanyes del terme. Si no reeixí en descobriments importants, almenys donà feina, i força ben pagada, durant llargues temporades a molta gent del país, cosa que sempre li fou agraïda.

280 - Els Forns de calç

El terreny muntanyós de la nostra contrada és força abundant en pedra calcinosa. Des d'èpoques remotes, la gent se'n servia per edificar. No és d'estranyar, doncs, que encara es trobin forns de calç disseminats per arreu, i algun de ven conservat, com per exemple, el d'en Cervera, situat al Gatiens, prop de la Ferreria de les mines. Són testimoni, també, d'aquesta abundor, les innumbrables basses de coure calç que es troben en tants llocs del terme.

LES FESTES

281 - La Festa Major s'escau el dia tres d'agost. Els actes religiosos són dedicats a Sant Esteve, patró de la Parròquia, i els profans a els habituals costums de totes les petites localitats: ballades de sardanes, balls de nit, concerts, espectacles per a infants, etc., etc.

També anys enrera es celebrava la Festa Petita en honor de Sant Baldiri, que s'escau el vint de maig. Fa molt temps, però, que és oblidada. Les altres festes tradicionals que ens marca el calendari sempre s'han celebrat ací com a pertot, o sigui, amb més o menys fe i entusiasme segons d'on bufa el vent.

ACTIVITATS CULTURALS

282 - A les darreries del segle passat hi havia a La Selva de Mar una entitat cultural que aplegava tota la Població. S'anomenava «Circo Amigo», amb seu a can Felip, a l'entrada del poble, un local força ben agençat a tal efecte.

Més endavant, el 1910, un grup majoritari es deslligà del «Circo Amigo», i fundà el «Nuevo Circo Amigo», installant-lo en una casa del davant del Camp de l'Obra. Els restants de la primera entitat, agrupats amicalment, es mantingueren al mateix lloc.

La casa ocupada per la nova associació aviat esdevingué petita amb la crescudà proporcionada pels nous socis, i se'n procuraren una altra que reunia les condicions necessàries, situada al carrer de l'Hospital nº 1. Passaren uns quants anys sense que les activitats culturals i d'esbarjo dels dos grups es diferenciessin gaire. Organització de festes, representacions teatrals i xerra des de cafè que facilitaven l'expansió dels selvatans.

La cosa, però, es polititzà, i en proclamar-se la segona República, ja teníem en el poble dos partits polítics. El d'esquerra, ben definit, i el de dreta que no ho era tant. Els del «Nuevo Circo Amigo» fundaren el Centre Federal d'Esquerra, i a can Felip es formà el Centre Catalanista Republicà. La vida pública d'aquestes dues entitats es desenrotllà segons el concepte que cada una tenia de la política, i no és ara el cas de parlar-ne. El que sí cal fer, és un breu resum de les seves activitats culturals que, molt bones per cert, foren de massa curta durada.

Cada Centre havia organitzat una secció de Teatre i difícilment podríem dir en quina de les dues figuraven els millors artistes, perquè de bons ho eren tots. Quan els uns posaven en escena «Terra Baixa», d'Àngel Guimerà, els altres interpretaven «Els Vells» d'Ignasi Iglésies. Si els d'un Centre organitzaven una vetllada humorística amb gran èxit, els de l'altre representaven un graciós sainet. En les festes senyalades, sobretot per la Festa Major, les dues cobles de més renom eren contractades i exellien en tocar les millors sardanes a les places del nostre poble on, això sí, la gran majoria es donaven les mans en fraternal rotllana. I així successivament en tot el que es referia a cultura i esbarjo.

Malahuradament vingué la guerra fraticida que tot ho trencà, com tothom sap, i els dos Centres promotors de cultura, que foren l'ànima del viure de La Selva, desaparegueren sens deixar rastre. De revifalles n'hi ha hagudes, és cert, però amb moltes restriccions.

Actualment sembla que un nou corrent d'aire cultural plana damunt del poble i això ens fa ésser optimistes.

LLISTA ONOMÀSTICA DEL DIA D'AVUI

283 - Noms masculins: Predominen els Josep, Joan i Pere.

Noms femenins: Predominen les Maria, Concepció i Dolors.

PRIMER COGNOM

Angulo, 2	Cervera, 15	Hidalgo, 2	Roig, 5
Araqué, 1	Climent, 1	León, 2	Rubiés, 1
Arqués, 3	Comas, 2	Maranges, 1	Salles, 1
Benavente, 6	Cortada, 1	Martínez, 5	Sansballó, 1
Bech, 1	Coromines, 1	Massot, 1	Seoanes, 1
Benítez, 1	Corcoll, 1	Morell, 3	Singer, 1
Bernet, 1	Costa, 1	Nebot, 1	Soler, 2
Bosc, 1	Crespo, 3	Nouvelles, 1	Soriano, 3
Brusés, 3	Dumont, 1	Olivé, 2	Subirà, 4
Budó, 1	Faixó, 1	Páez, 5	Sunyer, 1
Bueno, 1	Felip, 5	Pinart, 1	Torrent, 2
Buscató, 5	Feliu, 7	Planella, 1	Ventós, 5
Callís, 8	Font, 1	Purcalles, 6	Vidal, 2
Camps, 7	Fontclara, 3	Quintana, 2	Vila, 5
Camacho, 1	Garcia, 1	Raulí, 1	
Cavero, 1	Godo, 2	Regy, 1	

Són en total: 159.

284 -

SEGON COGNOM

Agustí, 1	Cortada, 1	Grau, 1	Pradal, 1
Alabau, 1	Costa, 3	Hervàs, 1	Purcalles, 2
Arxer, 1	Crespo, 2	León, 1	Quintana, 1
Bassedes, 1	Del Cano, 1	Llauneta, 2	Regy, 2
Benítez, 1	Desel, 1	Maranges, 1	Rojas, 2
Bosch, 1	Dumont, 1	Marès, 1	Roquet, 1
Budó, 1	Espanya, 1	Margarits, 1	Rustullet, 1
Buxeda, 1	Fàbrega, 2	Martí, 1	Salles, 1
Buscató, 2	Faixó, 2	Martin, 3	Sansballó, 1
Callís, 3	Falcó, 2	Martínez, 2	Sanz, 1
Calls, 1	Felip, 5	Mension, 1	Singer, 1
Camacho, 4	Feliu, 5	Meya, 1	Soler, 1
Camps, 6	Ferrerfàbrega, 1	Nebot, 1	Sunyer, 1
Canals, 1	Font, 1	Olivet, 1	Tallon, 1
Cavero, 2	Fontclara, 5	Padrigues, 1	Tato, 1
Cargol, 4	Galceran, 1	Pallarés, 1	Trullenque, 1
Cervera, 11	Garcia, 2	París, 5	Urraca, 2
Comas, 33	Gey, 1	Pérez, 1	Valls, 1
Corcoll, 2	Gisbert, 1	Pinart, 2	Vehí, 1
Climent, 1	Girbal, 1	Planella, 4	Vendrell, 1
Cordoba, 1	Giralt, 1	Pont, 2	Ventós, 2
Coromines, 3	González, 2	Pozo, 1	Viussà, 1
			Vives, 1

Són en total 159.

COGNOMS DE L'ANY 1930 AL 1936

286 - Hem considerat útil, per tal de poder comparar sobre la immigració que hi ha hagut, fer una llista de primers cognoms, aproximativa, del període que va de l'any 1930 al 1936.

Agramunt, 4	Cervera, 21	Forn, 1	Paris, 8
Aymà, 1	Climent, 3	Galceran, 1	Purcalles, 10
Arqués, 2	Comas, 12	Gibert, 2	Quintana, 4
Besalú, 5	Corcoll, 5	Godo, 3	Raulí, 1
Barbarà, 5	Coromines, 2	Gratacós, 4	Roquet, 1
Basco, 2	Cortada, 4	Grau, 3	Rubiés, 5
Bernet, 9	Cufí, 1	Jubert, 2	Sala, 4
Bonet, 1	Fàbrega, 8	Llauneta, 4	Salís, 6
Budó, 1	Felip, 10	Matas, 3	Sarinyana, 1
Buscató, 13	Feliu, 10	Martínez, 1	Sansballó, 7
Callís, 7	Ferrer, 2	Mension, 4	Sunyer, 1
Camps, 11	Ferrerfàbrega, 9	Morell, 10	Soler, 6
Cargol, 4	Ferragut, 1	Nebot, 4	Torrent, 1
Cavero, 1	Fontclara, 7	Padriges, 1	Ventós, 7

En total 265.

RELACIÓ DE MOTIUS O MALNOMS

286 - La gran majoria dels motius que transcrivim són extingits, i els que encara s'apliquen s'usen molt poc.

Els vells que hem consultat també ens diuen algunes de les raons per les quals es donava un malnom a certs veïns i així ho fem constar:

- En Barriga, (per no tenir panxa)
- En Berruga, (per la verola)
- El Bombo, (per ampla i panxut)
- Can Caçarol, (per caçadors de caçola)
- Can Capiscol, (per les carnestoltades)
- El Carbassot, (per les carbasses amoroses)
- En Cardina, (per excellent xiulador)
- El Carlí, (per republicà)
- En Catarraca, (per aixelebrat i pocalolta)
- Can Catedral, (per exagerats)
- Cal Coix, (per la gota)
- Ca la Colometa, (per bonica i simpàtica)
- El Corder, (pel fet de ben treinar)
- Can Crac, (per trancar-ho tot)
- En Dos Dos, (per no dir mai res de bo)

L'Estimbat, (per caure d'un cingle com si res no hagués passat)
 En Gi Gi, (per papissot)
 El Gospelut, (per mal pentinat)
 En La La, (per quequejar)
 En Llamaneres, (per fogós)
 Cal Llauner, (per donar la llauna)
 Cal Magre, (per prims de panxa)
 El Magret, (per manca de greix)
 Can Misses, (per missaires)
 En Mixa, (per la gateta)
 Cal Moliner, (per ben moldre)
 Can Mullada, (per la mullena diària)
 En Nigots, (per poca cosa)
 El Paisà, (per fidelitat al poble)
 En Pavana, (per presumit ballador)
 En Pepus, (per venir de Cuba)
 En Pelldegemeta, (per barba fina)
 En Perleta, (per simpàtic i amorós)
 En Pernals, (per les «pernes» gruixudes)
 En Perrot, (per còmic)
 Cal Petot, (pels petaments de riure)
 En Rum Rum, (per bronquinejar)
 Cal Sabater, (per vendre calçat)
 El Sabateneret, (per ataconador)
 El Testimoni-fals, (per mentider)
 El «Tremendu», (per buscarasons)
 Cal Valent, (per saltabarrancs i entès curander)
 Cal Xai, (per manyacs)
 En Xano-Xano, (per lent)
 La Xicona, (per petita i molçuda)
 El Xoriguer, (per deixondit)
 I d'altres que segueixen:

Bué, Buxó, Cabré, Cagueta, Campaner, Claret, Escatidor, Esgavellacarros, Estripacapellans, Ferrer, Frare, Garlapa, Gotso, Jap, Jep-de-la-sila, Lliberata, Maniguls, Mapa, Mentider, Mestredecases, Millonari, Ministre, Montenegron, Músic, Nan, Nen, Palla, Peia, «Pechofuerte», Pelagats, Petitó, Petxicus, Pirra, Pixallits, Pixera, Pustillu, Quicus, Quinhorés, Ral, Ralet, Rei, Rellotger, Roballoses, Roba-rateres, Rufina, Rosset, Saldoni, Santu, Sebastianu, Serafi, Sina, Sisgorres, Sort, Tampa, Tasta-olletes, Tei, Tiadora, Tibat, Tita, Torrades, Trabucaire, Vermella, Xalala, Xè, Xerrapeta, Xicateia, el Xino. I per acabar, en Soca, el meu avi (per nassos), en Claraveu, el meu pare (per bon cantaire) i un servidor de vostès, en Met de la Seba.

ADDENDA

287 - «Bunkers»

Dintre del terme municipal hi ha quatre «bunkers» que foren construïts durant la segona guerra mundial, a partir de l'any 1940, i que són emplaçats de la manera següent:

Al cim de la muntanya del Campanyar n'hi ha un.

Al cim de la muntanya del Mirall, dos.

Al Coll de la Torre, un.

288 - El Bressol

És una bassa formada dintre de la roca on sempre es manté l'aigua, situada més enllà del pont que travessa la Riera, a l'altura de la Font dels Lledoners, del costat del Salt de l'Aigua.

289 - La Font del Bressol

Al costat dret del Bressol i a l'esquerra de la Font dels Lledoners dessota un marge.

L'any 1937, que fou de molta secada, s'arrenjà aquesta font per tal d'aprofitar-ne l'aigua al màxim. Avui és abandonada.

290 - La Font de la Carola

A Sant Romà.

És una font que es troba cap el cim del tros de la Carola, del costat de la costa Puig-barber, abundosa però descuidada.

291 - Hortells del Gatiens

Al Gatiens, dessota la Cova Fosca, i en un indret de terra molt bona anys enrera també hi havia alguns hortells.

292 - La Font d'en Manígols

Al Quiendalt.

Sota la Font Rovellada, a poca distància, hi ha la font anomenada d'en Manígols. Es, encara, abundosa.

293 - La Font d'en Peia

Al Quiendalt.

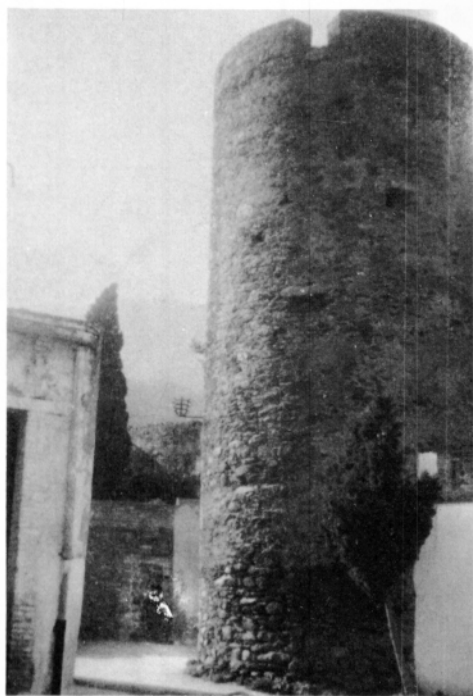
És una bassa molt abundosa, situada sota una roca molt grossa.

294 - Casalot del Turó del Salt del Moro

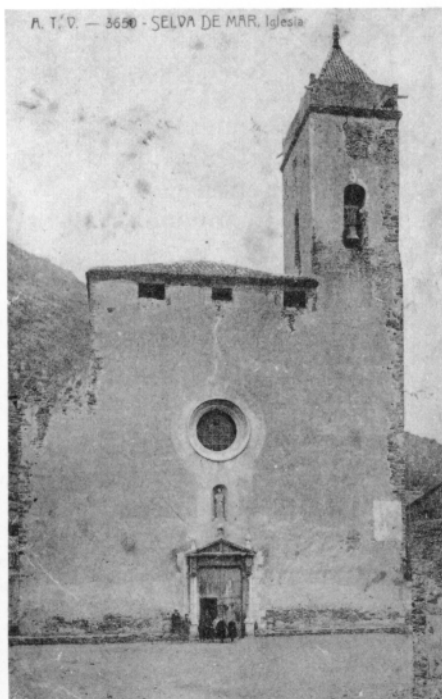
És un casalot ruïnós que es troba a la muntany de Verdera, o Sant Salvador, en un turó prop del Salt del Moro, del costat dret, i d'essota la Roca del Llamp. S'ignora l'època de la seva construcció.

295 - La Torre del Coll de la Torre

A l'indret anomenat el coll de la Torre antigament hi havia una torre. Els fonaments que encara resten a la vista demostren que era molt gran. L'emplaçament fou dinamitat per a construir-hi una fortificació moderna, entre els anys 1940 i 45. Però deixaren de costat dos blocs de paret de la torre vella, dels quals hem observat que fou edificada mil anys enrera, aproximadament, i també que no solament era destinada a la vigilància costera, com fins ara havíem cregut.

La Torre del Camp de l'Obra.
Nota nº 68

L'església que fou destruïda
durant la guerra. Nº 72

ÍNDIX

Introducció.....	291
Referent a la història	292
Nucli de població.....	295
Límits del terme municipal.....	297
Pobles veïns.....	297
Carrers i places.....	299
Cases de més anomenada.....	303
Masos	308
Trulls.....	309
Eres	310
Corrals	311
Els indrets d'anomenada dins del poble	312
Les muntanyes.....	319
Termes dintre el terme	322
Els indrets d'anomenada de fora poble	325
Les casetes.....	334
Els casalots	334
Trossos de terra	335
Les carreteres.....	338
Els camins	339
Les costes	341
Els recs.....	341
Les fonts	343
Les pinedes	346
Les sureres.....	346
Les castanyedes	347
Els horts.....	348
Els hortells.....	349
Les coves	350
Les mines	350
Les festes.....	351
Activitats culturals	352
Llista d'anomàstica del dia d'avui.....	353
Cognoms de l'any 1930 al 1936	354
Relació de motius o malnoms	354
Addenda.....	356
Índex	358